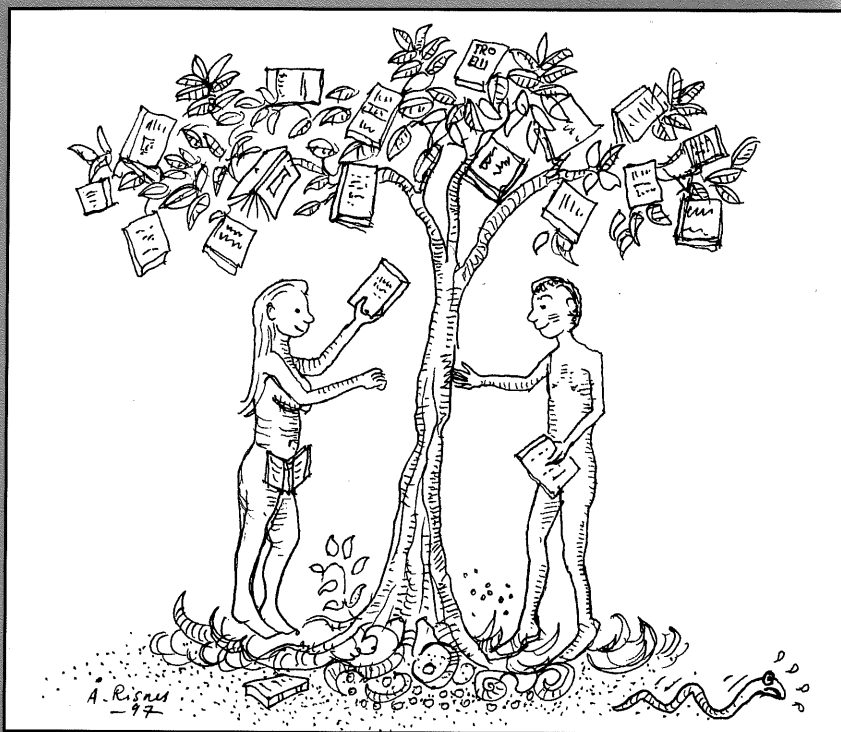

RELIGION OG LIVSSYN

Tidsskrift for
Religiøslærereforeningen
i Norge

Tema: NY LÆREPLAN –
STUDIEOMLEGNINGER
– NYE LÆREBØKER

Årgang 9, 1997 nr.

1

Lærerutdannelse

Lærerutdannelse er et ømt punkt i norsk skole. Det hjelper nemlig ikke med de fineste visjoner om det ikke finnes lærere som kan gå inn og realisere dem. Tradisjonelt er det to tyngdepunkter i dette feltet. På den ene siden har vi universitetene som leverer kandidater til ungdomsskole og videregående. Her står det faglige i sentrum, ja så sterkt kan det stå at enkelte institutter åpent sier at de ikke på noen måte kan innrette seg etter skolen. På den andre siden har vi «høgskolene» med allmennlærerutdanningen – de tidligere lærerskolene. Her har pedagogikken en sterkt stilling, så sterk at mange vil si det går ut over det faglige. Dessuten er den faglige siden her allerede i utgangspunktet spredt på flere fag.

Derfor er det desto hyggeligere å registrere at det både på MF (Menighetsfakultet) og TF (Teologisk fakultet i Oslo) tenkes i nye og utradisjonelle baner. Det er en klarere bevissthet om at profesjonsutdanningen vel er den legitimerende delen av virksomheten på fakultene; så når skolefagene forandres, må utdanningen følge etter. Det betyr selvsagt ikke at det grunnleggende faglige arbeidet forsømmes, forskningen må gå sin gang. Men det betyr at de allmenndannende aspekter av fagfeltene dyrkes: hva er det viktig at folk flest kjenner til av stoffet som utdanningsinstitusjonen forvalter. Når fakultene da tenker som de gjør, bedriver de fagdidaktikk. Og sett fra skolens side er dette viktig.

I dette nummeret har vi stoff blant annet om studieomleggingen ved de to nevnte fakulteter. De er imidlertid ikke alene å levere kandidater til skolen. Kanskje burde andre fag som leverer kandidater også gå inn en prosess som gjør at lavere nivåer på studiet skreddersyes til det nye kristendomsfaget og det nye religionsfaget?

Nasjonalt fagråd for PPU (praktisk-pedagogisk utdanning ved universitetene eller «de pedagogiske seminarene» som de het før) er for tiden nettopp opptatt av forholdet mellom studiefag og skolefag. De «registrerer med bekymring at det synes å være til dels meget stor avstand mellom innholdet i noen av institusjonenes studiefag/emnegrupper og tilsvarende skolefag slik de er formulert i skoleverkets læreplaner». Dette gjelder flere fag enn kristendomskunnskap og religion. Blir avstanden for stor, kan det være nødvendig med nye kompetanseregler for undervisning i skolen.

bm

RELIGION OG LIVSSYN

Organ for Religionslærerforeningen i Norge
Nr. 1, 1997, 9. årgang

Redaksjonskomiteen:
Bjørn Myhre (ansv.)
Harald Skottene
Trygve Rø

Redaksjonsråd:
Elisabeth Haakedal
Otto Krogset
Richard Natvig
Dagfinn Rian
Kari Vogt
Svein Olaf Thorbjørnsen
Notto Thelle

Illustrasjon:
Åsmund Risnes

Formgivning:
John Jones

Det planlegges 4 nummer i 1997

Tidsfrist for nr. 2, 1997:

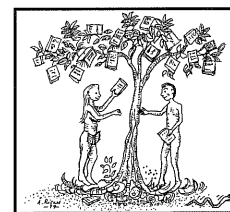
15. mai 1997

Trykk:
Allservice A/S, Stavanger

Opplag dette nummer:
850

Redaksjonens adresse:
Religionslærerforeningen
v/Bjørn Myhre
Berg Videregående Skole
John Colletts allé 106
0870 Oslo

ISSN 0802-8214

Innhold

Leder	2
Foreningsnytt	3
Arna Østnor: <i>Ny læreplan i Religion og etikk: Prosess og produkt</i>	4
Sverre Dag Mogstad og Terje Stordalen: <i>Fortelling, livstolkning og religion: Nytt grunnfag på MF</i>	9
Tarald Rasmussen: <i>Endringer i kristendomsstudiet på TF</i>	14
Lærebokpresentasjoner:	
Cappelens forlag presenterer <i>Logos</i>	17
Gyldendal norsk forlag presenterer <i>Religionsboka</i>	20
Det Norske Samlaget presenterer <i>Mennesket og Mysteriet</i>	24
Aschehougs forlag presenterer <i>Mening og mangfold</i>	28
Bokmeldinger	33

FORENINGSNYTT

Religionslærerforeningens kursreise til Israel midten av mai har fått god påmelding og går etter planen. Reiseledere fra styret er Tove Magnus, Persbråten videregående skole og John Egeland, Eidsvoll videregående skole. Faglig leder er professor Hans Kvalbein fra Menighetsfakultetet.

Tema i neste nummer:
Postmodernisme

Arna Østnor:

Ny læreplan i Religion og etikk: prosess og produkt ...

Arna Østnor satt i læreplangruppen som Departementet oppnevnte; hun gir i denne artikkelen en oversikt over arbeidet med planen samt en oversikt over de viktigste endringene i forhold til fagplanen av 1974 som den nye læreplanen avløser.

Ny læreplan i religion og etikk ble fastsatt av KUF i august, 1996 og skal tas i bruk fra skoleåret 1997/98. Interessen for faget vårt er stor, ingen andre høringsutkast til læreplan for VK2 fikk så mange reaksjoner i form av høringsuttalelser. Det har vært en lang prosess fram mot den læreplan vi nå har fått og mange personer har vært aktive.

Jeg vil i denne artikkelen både gi en framstilling av denne prosessen og presentere og drøfte planen.

Arbeidet med ny læreplan

Arbeidet med ny læreplan startet med et læreplanseminar for nye læreplangrupper i slutten av mai, 1995. Målet for dette seminaret var både å gi innføring i departementets læreplantenkning og ha et førsteutkast til læreplan ferdig. Læreplangruppa i religion/etikk besto på det tidspunktet av: Lektor Bitten Linge, Molde vg. skole, professor Tarald Rasmussen, Teologisk fakultet, Universitetet i Oslo/Læreplangruppe for kristendomskunnskap med livssynsorientering i

grunnskolen, lektor Arna Østnor, Berg vg. skole/leder av Religionslærerforeningen. Lærerforbundet ba senere om å få et medlem i gruppen, og lektor Rune Hafnor, St. Svit-hun skole, Stavanger/leder av Fagråd for Livssyn og etikk ble nytt medlem av læreplangruppa. Gruppa leverte sitt forslag til læreplan i slutten av oktober, 1995.

Departementet la opp til en omfattende bearbeidingsprosess med en bred høringsrunde og høringer i et faglig kontaktforum. Faglig kontaktforum besto av læreplangruppa, representanter fra fagmiljøer og fra livssynsorganisasjoner. Dette forum ble innkalt både før høringsutkastet gikk ut og etter høringsrunden før endelig fastsetting av planen. Høringsutkastet ble sendt til alle videregående skoler med religion som fag, høyskoler og universitet som gir utdanning og til livssynsorganisasjoner. Islamsk Råd, Mosaisk trossamfunn og Humanetisk Forbund var for eksempel representert i Faglig kontaktforum, mens blant andre Buddhistforbundet, Kirkerådet og Bispedømmerådene var med i høringsprosessen.

Rammene for den nye læreplanen.

KUFs generelle retningslinjene for utarbeidelse av læreplaner bygger på de prinsipper

som Stortinget fastsatte etter behandling av St. meld. nr. 33 (1991-92). Viktige prinsipper er her:

Sammenhengen mellom den generelle delen og de enkelte læreplaner må være klar og tydelig.

Et bredt kunnskapssyn legges til grunn.

Større grad av målstyring.

De enkelte læreplaner fastsetter hovedmålene og hoveddrammene for opplæringen.

Den generelle delen av læreplanen er forankret i formålsparagrafene i lovverket for skolen og den «fastlegger opplæringens sentrale verdier og innhold og skal gjenspeiles og konkretiseres i alle læreplaner».

Læreplanene skal altså være målstyrte. Ifølge retningslinjene fra KUF skal læreplanmål formuleres som læringsmål for elevene og beskrive «den kompetanse eleven/lærlingen skal oppnå». I beskrivelsen av målene må en sørge for å ta vare på bredden i kompetansebegrepet.

Felles mål (2.1) skal være en bro mellom generell læreplan og de fagspesifikke læreplanene. Kapittel 2 med mål og hovedmomenter er selve essensen i den enkelte læreplan. Målene skal ta utgangspunkt i et bredt kunnskapssyn med faglige kunnskaper, ferdigheter, etiske verdier og personlige kvaliteter.

I tillegg til disse generelle rammene for alle fag, dannet NOU 1995:9 Identitet og dialog (Undertittel: Kristendomskunnskap, livssynskunnskap og religionsundervisning) ramme for utarbeidelsen av den nye planen. Denne offentlige utredningen inneholder anbefalinger både for et nytt fag i grunnskolen og for religionsfaget i videregående skole. Identitet og dialog er opptatt av at faget både er et kunnskapsfag og samtidig et dannelsesfag der de eksistensielle livsspørsmålene er tema:

«Skolen har sin fagkanon som strukturerer kunnskapen om livsvirkeligheten, preget av kristen tro og tradisjon, opplysningstidens idealer og akademiske tradisjoner. Når

elevene er kommet til det tredje året i videregående opplæring er de mottagelige for flere måter å nærme seg livsvirkeligheten på; både vitenskapelige, religiøse, filosofiske og estetiske: Et flerfoldig perspektiv vil gi mulighet for en dypere livstolkning og syn for en rikere livsutfoldelse. Det vil også reflektere et mer helhetlig menneskesyn som ikke bare setter fornuften i høysetet, men som også innser at det finnes flere erkjennelsesformer. Å bringe elevene inn i dette spenningsfeltet og gi dem mulighet til å reflektere over tro, viten, troens uttrykksformer, etikkens grunnlag, motivasjon og forpliktelse, gir religionsfaget dets særpreg.»

I Identitet og dialog anbefales det videre at religionsfaget fortsatt bør være et allmennt orienteringsfag og innholdsmessig ha en tredeling med ikke-kristne religioner, kristendommen og filosofi, livssyn, etikk.

Læreplanen i religion og etikk

Innledningen presenterer faget og begrunner noen av de valg som er foretatt i læreplanens mål og hovedmomenter. Det slås fast at faget er et felles allmennt fag i studieretningene for allmenne, økonomiske og administrative fag, musikk, dans og drama og idrettsfag og at det har tre emner: Levende ikkekristne religioner. Kristendommen. Livssyn, filosofi og etikk. Disse tre emnene skal vektlegges likt.

1. Felles mål for faget religion og etikk

Læreplanen har tilsammen ni felles mål, de tre første målene er kunnskapsmål, ett for hvert av de tre emnene i faget. De øvrige målene dreier seg dels om kunnskaper – ha et innblikk i, ha innsikt i; dels om ferdigheter -kunne drøfte etiske problemstillinger, kunne sammenligne sentrale momenter (samtidig som dette selvsagt forutsetter kunnskaper); dels dreier det seg om holdninger og eksistensielle forhold – utvikle erkjennelse av menneskets moralske ansvar, utvikle evnen til å forstå og respektere, utvikle egne meninger og holdninger i ekssi-

stensielle og etiske spørsmål, søke etter sannhet, gjøre etisk bevisste valg.

Hvis vi sammenligner med målene i planen av 1976 finner vi en ny vektlegging av den estetiske dimensjonen ved religioner og livssyn. Elevene skal ha et innblikk i hvordan disse uttrykker seg gjennom bildende kunst, musikk, litteratur og arkitektur. Kravet om kunnskaper om noen filosofiske problemstillinger er også nytt. Det tredje vi vil nevne, er dialogperspektivet, elevene skal kunne begrunne egne valg i dialog med andre mennesker. En dialog forutsetter mennesker som står for noe, og som samtidig kan føre en samtale med andre.

Felles mål skal som nevnt være en bro mellom generell læreplan og de fagspesifikke læreplanene. Generell del av læreplanen formulerer en rekke mål for opplæringen (undervisningsmål). Det oppstår et problem av prinsipiell karakter når langsiktige mål for opplæring og menneskelig utvikling skal formuleres som kompetansemål for den enkelte elev og når graden av måloppnåelse tilogmed skal vurderes med karakter. (Se karakterforskriftene, par. 2 – 3).

Læreplangruppa foreslo i sitt forslag til læreplan at holdningsmål, opplevelsesmål og eksistensielle mål skulle være undervisningsmål og ikke kompetansemål. Eksempler på dette er disse forslagene til felles mål:

Elevene skal *få oppleve* hvordan de forskjellige religioner og livssyn uttrykker seg gjennom bildende kunst, musikk og litteratur.

Elevene skal *bli stimulert* til å danne seg egne meninger og holdninger i eksistensielle og etiske spørsmål og begrunne egne valg i dialog med andre mennesker.

Da Faglig Kontaktforum var samlet i slutten av juni 1996, ble dette spørsmålet på nytt tatt opp og drøftet med Departementets representanter. Faglig Kontaktforum gav et entydig og enstemmig råd til KUF om at holdningsmål, eksistensielle mål og opplevelsesmål måtte formuleres som mål for undervisningen og ikke som kompetansemål, og at de ikke måtte være gjenstand for

evaluering med karakter. Dette rådet ble ikke fulgt, trolig fordi det ikke passet med departementets målstyringstenkning.

2. Tre emner og seks mål.

De tre emnene i faget har fått seks mål i læreplanen. Det første målet dreier seg om Innledende religions- og livssynskunnskap, mål 2 om Levende ikkekristne religioner, mål 3 og 4 om Kristendommen, mål 5 og 6 om Filosofi, livssyn og etikk.

I mål 1 dreier det seg om at elevene skal ha kjennskap til noe allmenn religionskunnskap og livssynskunnskap, litt religionsstatistikk og religions sosiologi. De skal også kjenne til hvilke basisfag skolefaget bygger på. Hovedmomentene 1c og 1d omhandler det vi tidligere gjerne har kalt religionsfenomenologi, mens kategoriene virkelighetsoppfatning, menneskesyn, normgrunnlag, etikk i 1b snarere er livssynskategorier. Begrunnelsen for å ha et slikt innledende mål er at elevene skal ha kunnskaper om noen problemstillinger og begreper som er sentrale i det videre arbeidet med religioner og livssyn.

Når det gjelder mål 2 Levende ikkekristne religioner skal elevene ha kunnskaper om islam og jødedommen, om en av de to østlige religionene, hinduisme eller buddhisme og endelig om en fjerde religion eller om nyreligiøsitet. De skal ha en større grad av fordykning i islam enn i de tre andre religionene. Dette kommer til uttrykk gjennom det at islam har fått fire hovedmomenter, mens hver av de andre religionene har fått ett hovedmoment. Begrunnelsen for dette valget er den betydning islam har både i verdenssamfunnet generelt og i Norge. Kravene til kunnskaper om religionenes estetiske dimensjon er bare spesifisert under islam, jfr. 2c. Hovedmoment 2h sier at elevene skal ha kjennskap til ulike religioners selvforståelse og deres vurdering av andre religioner, noe som er en tematisering av sannhets-spørsmålet, jfr. under felles mål, punkt sju.

Ellers er det verdt å merke seg at under

hovedmomentenes konkretiseringer av hva elevene skal kunne, tas det hensyn både til hver religions egenart som levende kilde for tro, tradisjon og moral og til at noen kategorier går igjen i ulike religioner, slik som virkelighetsoppfatning, menneskesyn og normgrunnlag. Det siste danner grunnlag for en viss sammenligning mellom ulike religioner og livssyn, jfr. 5e. Planen kombinerer altså en vektlegging av religioners særpreg og deres betydning for enkeltmennesker og samfunn med en religionsvitenskapelig synsvinkel.

Emnet Kristendommen har ett mål som handler om Bibelen og dens betydning og ett mål som dreier seg om hovedpunktene i kristen tro og etikk og om konfesjonskunnskap.

Den faglige fornyelsen kommer her til uttrykk på flere punkter under mål tre. Bibelen sees som en stor fortelling fra urhistorien til endetid, hovedtrekkene i denne fortellingen skal elevene kjenne. I studiet av de ulike skriftgrupper skal ikke bare skriftenes historiske bakgrunn, men også deres litterære egenart vektlegges. Bibelens virkningshistorie er et helt nytt tema innenfor faget jfr. 3d. Elevene skal ha kjennskap til Bibelens betydning for religiøst liv innenfor den kristne tradisjon og dens innflytelse på samfunns- og kultur.

Under mål 4 Kristen tro og etikk skal elevene ha kunnskaper om innholdet i kristen tro og etikk. De skal kjenne hva som er karakteristisk for kristendommen som åpenbaringsreligion, den apostoliske trosbekjennelse og kunne redegjøre for hovedtrekkene i den kristne troslæren inkludert læren om Gud, mennesket, Kristus og kirken. De skal likeledes kjenne grunnlaget for kristen etikk, kristne normer og verdier og kunne bruke kunnskapene i drøftingen av etiske spørsmål. Elevene skal kjenne noen konfesjonelle utforminger av den kristne tro og kunne sammenligne disse. Det innebærer at de skal ha kunnskaper om den romersk-katolske kirke og luthersk kristendom, samtidig som de skal kjenne hovedinnholdet i den luther-

ske reformasjon. Et tredje kirke- eller tros-samfunnet kan de velge.

Når det gjelder mål 5 Filosofi og livssyn, har det skjedd viktige endringer i faget. Elevene skal både ha kjennskap til noen filosofiske problemstillinger og ha kunnskaper om sekulære livssyn og linjer i aktuell livssynsdebatt, det siste er helt nytt. Dette betyr blant annet at de skal kjenne de idehistoriske forutsetningene for livssynsdebatten og begreper som sekularisering, pluralisme, modernitet, postmodernisme og forbrukerkultur, jfr. 5a. Kjennskap til humanisme kreves, både når det gjelder den historiske utviklingen av denne, skillet mellom kristen og profan humanisme og humanetisk livssyn. Når det gjelder andre sekulære livssyn, skal elevene kjenne til naturalistisk virkelighetsoppfatning, menneskesyn og etikk, samt menneskesyn og samfunnsyn i totalitær tenkning. Etter å ha studert ulike religioner og livssyn, skal elevene være i stand til å sammenligne sentrale momenter i disse, jfr. 5e.

Mål 6 dreier seg om etikk. Elevene skal ha kunnskaper om etikk og etikkens grunnlag og kunne drøfte sentrale etiske problemer. Dette innebærer at de skal kjenne en rekke sentrale begreper fra prinsipiell etikk og ha kunnskaper om etiske tilnæringsmåter (etiske argumentasjonsmodeller). Det er likeledes viktig å kjenne sammenhengen mellom livssyn og etikk. Det er her ikke bare snakk om kunnskaper, elevene skal også kunne bruke kunnskapene idet de skal kunne forstå og gjennomføre etiske resonnement jfr. 6b. De skal videre ha innsikt i noen sentrale etiske emneområder eller tema. Helt til slutt trekkes også dialogperspektivet inn når det heter at elevene skal delta i dialog om etiske spørsmål.

Verdigrunnlag og etikkundervisning.

Spørsmålet om hvilket verdigrunnlag som skal ligge til grunn for arbeidet med etikken, var en av de problemstillingene som Departementet ba om å få respons på i høringsprosessen. Den generelle delen av læreplanen

slår fast at hele skolens virksomhet skal «baseres på grunnleggende kristne og humanistiske verdier», jfr. side 7 i den generelle læreplanen. Uenigheten både innad i læreplangruppa, i Faglig kontaktforum og blant høringsuttalelsene dreide seg om hvilke konsekvenser dette skulle ha i arbeidet med å realisere mål seks i planen.

Det forelå både et flertalls- og et mindretallsforslag til dette punktet i læreplanen fra læreplangruppa. *Flertallets forslag*: Elevene skal kunne drøfte etiske spørsmål med utgangspunkt i grunnleggende verdier som menneskeverd og likeverd. *Mindretallet*: Elevene skal kunne anvende kristne og humanistiske normer og verdier i drøftingene av etiske spørsmål. Begge forslag hadde ett punkt om at elevene skal øve seg i å formulere egne oppfatninger og delta i dialog om viktige etiske problem. Man var med andre ord helt enige i den enkelte elevs frihet til selv å foreta valg og hevde egne verdistandpunkter. Rådene fra de ulike høringinstanser gikk i begge retninger. Et flertall av høringinstansene ville ha en klarere uttalt kristen/humanistisk verdiforankring under etikken, mens andre ikke ville legge et spesielt verdigrunnlag til grunn.

Den nye planen følger forslaget til flertallet i læreplangruppa, jfr. 6b og spesifiserer menneskeverd og likeverd som eksempler på grunnleggende verdier drøftingen av etiske spørsmål skal ta utgangspunkt i. Samtidig sier den at elevene skal kunne bruke kunnskapene om sentrale kristne normer og verdier i drøfting av etiske spørsmål, jfr. 4c. Planen har med andre ord en viss prioritering av de verdier og normer som skal tematiseres i undervisningen, men den gir selvfølgelig ingen føringer for hva elevene selv skal stå for. Respekt for enkeltmenneskes integritet er en del av normgrunnlaget.

Målstyrt plan og emnetrengsel.

Den gamle planen for Religionsfaget var en rammeplan, hvor det var stort sprik mellom emnelistene og kravene til pensum ved eksa-

men, valgmulighetene var derfor mange. Den nye målstyrte planen har en helt annen karakter, den beskriver den kompetansen elevene skal oppnå i form av mål for opplæringen. Hovedmomentene under hvert mål beskriver innholdet og gir en mer detaljert presisering av målene. Man kan ikke lenger velge å fordype seg i en eller to ikkekristne religioner eller bare velge humanisme under livssyn. Kravene til elevenes kunnskaper og ferdigheter har blitt større, noe en rekke høringinstanser også påpekte i høringssprosessen.

Et generelt problem i tolkningen av målstyrte læreplaner er hvilket nivå elevenes kunnskaper skal ha. Hva betyr det å ha *kunnskaper* om et emne, ha *kjennskap* til eller *kjenne* noe? Hvor grundige skal disse kunnskapene være?

Ny læreplan og nye utfordringer.

Som vi har sett har den nye læreplanen flere nye tema og emner og nye mer styrende prioriteringer innen gamle emneområder. Samtidig er det klart at de fleste temaer har vi også tidligere arbeidet med. Den største utfordringen for oss som lærere vil jeg mene blir å legge til rette for at arbeidet med faget ikke bare blir et jag etter kunnskaper for elevene, men gir rom for undring, opplevelse, diskusjon og dialog. Ifølge læreplanen har faget bevart sin karakter av både å være et kunnskapsfag og et dannelsesfag. Den store utfordringen blir nå å realisere dette i den pedagogiske hverdag.

Samtidig må debatten om hva som skal være gjenstand for evaluering med karakter fortsette.

Arna Østnor, lektor ved Berg videregående skole, leder for Religionslærerforeningen i Norge.

Adresse: Peder Ankers vei 9, 0861 Oslo.

TEMA

De to følgende artikler tar opp endringer i grunnutdanning for vårt fagfelt.

Menighetsfakultetet har nylig lagt om sin studieplan for kristendomskunnskap grunnfag i retning av det nye kristendomsfaget (som i parentes bemerket har nærmet seg noe religion i videregående skole). I den følgende artikkel gjør representanter for MF rede for det nye studieopplegget.

Universitetets teologiske fakultet i Oslo er i ferd med en lignende prosess som det gjøres rede for i den andre artikkelen.

Sverre Dag Mogstad og Terje Stordalen:

Fortelling, livstolkning og religion

Nytt grunnfag i KRL ved Det teologiske Menighetsfakultet

GRUNNFAGETS STRUKTUR

Det teologiske Menighetsfakultet (MF) har tilbudt studier og eksamener i kristendomskunnskap siden 1967, da Institutt for kristendomskunnskap ble opprettet. I dag tilbyr fakultetet foruten følgende studieløp i tillegg til grunnfag: kristendomskunnskap mellomfag, kristendomskunnskap hovedfag, semesteremne i koinégresk og hellenistisk kulturkunnskap samt semesteremne i livssyn og religion. Flere av disse studiene kan gå inn som komponenter i cand. theol. eller cand. philol. grader. Fakultetet tilbyr for øvrig også studier med sikte på teologisk embetsseskamen, kateketutdanning og doktorgradsutdanning.

Grunnfagsstudiet ved MF er revidert i forlengelsen av endringene i kristendomsfaget i norsk grunnskole. Studiefaget bærer nå navnet *Kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering*. Nye studieplaner gjelder fra høsten 1996. Grunnfagsstudiet faller nå i to halvdelar: G1 (10 vekttall) og G2 (10 vekttall). I hovedsak skal G1 formidle oversikt, orientering og kunnskap, mens G2 legger større vekt på analyse, refleksjon, anvendelse og ferdigheter. Det gis undervisning i begge halvdelene hvert semester.

Disipliner og vekttallsfordeling, G1

Det gamle testamente	1.5	vektttall
Det nye testamente	1.5	vektttall
Kirkehistorie med konfesjonskunnskap	1.75	vektttall
Systematisk teologi med økumenikk	1.5	vektttall
Religionsvitenskap med livssynskunnskap	1.75	vektttall
Religionspedagogikk med didaktikk	1	vektttall
Tverrfaglige emner	1	vektttall

Hvert vekttall utgjør ca. 200 sider pensumlitteratur.

Disipliner og vekttallsfordeling, G2

Det gamle testamente	1.75	vektttall
Det nye testamente	2	vektttall
Kirkehistorie med konfesjonskunnskap	1.25	vektttall
Systematisk teologi med økumenikk	2	vektttall
Religionsvitenskap med livssynskunnskap	1	vektttall
Religionspedagogikk med didaktikk	1	vektttall
Tverrfaglige emner	1	vektttall

Hvert vekttall utgjør ca. 200 sider pensumlitteratur.

Undervisningsopplegg, G1 og G2

Studiesemesteret går over 14-15 uker i høstsemesteret og noe lenger i vårsemesteret. Undervisningen går normalt i semesterets første 12 uker, med tid for selvstudier før eksamen. Undervisningen foregår dels i felles forelesninger, dels i seminargrupper (ca. 20 deltakere).

Både forelesninger og seminargrupper går i rekker på 9 eller 6/7 dobbelttimer som fordeles ut over studiesemesteret. Omlag midt i semesteret brytes denne undervisningen opp til fordel for en tverrfaglig uke hvor det undervises i TE.

NY FAGUTVIKLING

Bakgrunnen for revisjonen av grunnfaget er endringer både innenfor basisfagene og innenfor skolefaget. Den direkte ytre foranledningen var Pettersensutvalgets innstilling «Identitet og dialog» som signaliserte et helt nytt kristendomsfag i grunnskolen. Men samtidig hadde det også skjedd en rekke nye ting innenfor basisfagene kristendoms-kunnskap og teologi som måtte reflekteres i en ny studieplan.

Nedenfor vil vi kommentere noen av de mange fagutviklingsperspektiv som var med på å bestemme utformingen av det nye grunnfagsstudiet:

1. Studiefaget komponeres ved utvalg fra forskningsfaget gjort med henblikk for behovene i yrkeskonteksten og målene for lærestedet.

Menighetsfakultetet – og vel universitetsutdanning i stort – har tenkt på studiet som forskeropplæring. Dette hang vel sammen med at man oppfattet faget som «objektivt»: Forskeren gjør det hun *må* gjøre, og kommer slik fram til «sannheten». Derav følger at studenten – i mindre målestokk – *må* gjøre det samme som forskeren gjør for at også han skal få del i forskningens sannheter.

Slik kan man ikke lenger tenke i 1990-årene. For det første er det åpenbart at f.eks. bibelvitenskapen ikke lenger er enhetlig. Det

finnes nye trender og retninger som ikke ganske enkelt kan forties. For det andre bygger et slikt fagkonsept på en positivisme som uansett er passé.

Dette gjør det mulig og nødvendig å *velge* pensum til studiefaget. Og grunnfagsrevisjonen velger i hovedsak ut fra to hensyn; dels ut fra studentenes fremtidige yrke (norsk skole), dels ut fra fakultetets egenart og mål.

Ironisk nok er forventningene fra yrkeslivet mye tydeligere for lærere enn f.eks. for prester. I grunnfagsrevisjonen opplevde vi at skoleverket hadde lagt inn tydelige bestillinger på hva fremtidens lærere skulle kunne.

Neste faktor for valg av studiefagets pensum ligger i institusjonens egenart og mål. Ved Menighetsfakultetet vil vi bl.a. formidle holdninger. Framfor alt skal studentene få utfordring til å danne en teologisk helhetsforståelse. Samtidig er det klart at vår pensumlitteratur oftest bygger på et konsept som gjør kirkelig bibellesning metodisk uinteressant for eksegeten. Vi spør ikke etter hvordan tekster er *brukt*, men etter hvordan de er *ment* (fra forfatterens side). Den som har studert noen år, vet at svarene på disse to spørsmålene kan ligge nokså langt fra hverandre.

Når metoden er desintegrerende, hvordan skal da studenter kunne integrere fagstoffet i en teologisk helhet? Et avgjørende spørsmål i grunnfagsrevisjonen ble om det var mulig å få inn et tilfang av bibellesningsmodeller uten å miste akademisk troverdighet.

I dag finnes mange «nye» metoder som vektlegger *leseren* som tolkningsinstans. Det kan dreie seg om den moderne leser, men også om den opprinnelige leser, den intenderte leser, den impliserte leser, osv.

Grunnfagsplanen forutsetter at *leseren* og *virkningshistorien* får betydning i studiet. Dette ser man særlig i de tverrfaglige emnene hvor f.eks. kirkens bibellesning gjennom historien får en viss plass i studiet av bibelteksten. I arbeidet bak revisjonen forutsettes det også at tolkningshistorie

kommer inn som et utblikk knyttet til selve tekstanalysen.

Med virkningshistoriske elementer også i den «sedvanlige» eksegesen, får de tverrfaglige emnene en modellfunksjon: De viser hvordan fagstoffet tar seg ut når man tenker de tverrfaglige perspektivene helt til endes. Dermed illustrerer de hvordan leserperspektivene kan fullføres også i bibeltekster utenfor TE.

Selvsagt vil bibelstudiene ved MF fortsatt være bestemt av en historisk synsmåte. Leser-perspektivet kan derfor ikke bli alibi for et studium der studenter får sine fordømmer bekreftet. Dette tvinger oss til å begrunne vår egen lesning – noen ganger også til å justere den.

2. Akademisk sakprosa griper ikke alle sidene ved bibeltekstene.

Teologien forvalter materiale som vil engasjere *hele* mennesker; intellekt, verdisyn, handling, sosialt engasjement, estetikk, fantasi osv.

En ekseget orientert mot forfatteren, vil gjerne stille seg *bak* teksten. Det ligger en potensiell dynamikk her som er svært stygg: Dersom jeg stiller meg «bak» teksten også på den måten at jeg forsvarer eller mener å ha forstått alt teksten (forfatteren) sier, så blir det også slik at tekstens autoritet transformeres *ned* og blir lik min autoritet: Det er *jeg* som står inne for teksten. Som leser, derimot, kan jeg stå *foran* teksten og reagere menneskelig – positivt og negativt – på det som fortelles uten at tekstens autoritet svekkes av den grunn. En slik responderende lesning er verdifull når studenter skal danne identitet.

3. Kirkelig og annen estetikk må komme til orde i tolkningen.

I grunnfagsplanen er estetikken forsiktig inne i de tverrfaglige emnene, særlig på G2. Det var enighet i grunnfagsgruppen om at disse dimensjonene må løftes fram i undervisningen. Ikke bare gir de tilgang på andres

respons. Det estetiske materialet lærer oss å *se* (farger, figurer, konstallasjoner), og det *provoserer* til egen respons og refleksjon. Dette er en formidlingsform som høver godt til formidling av kristen og religiøs kunnskap med sitt brede spekter.

Det estetiske er i stand til å uttrykke dimensjoner ved bibeltekstene og fagstoffet som den akademiske sakprosaen mister.

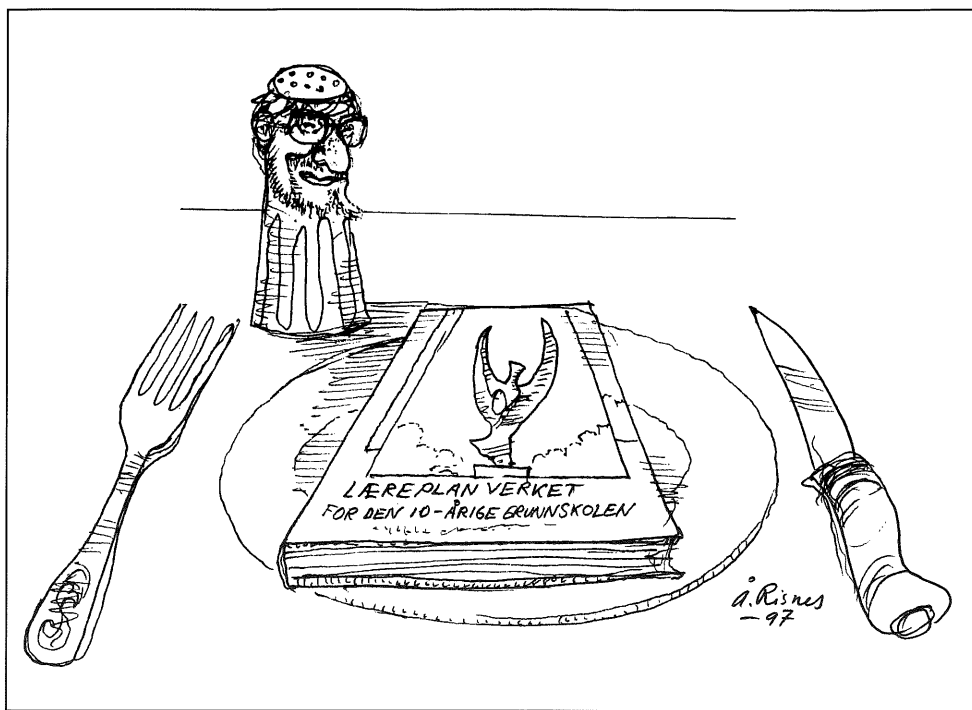
4. Pensum må være vitenskapelig velfundert.

Dette var et viktig poeng i revisjonskomiteens diskusjoner om hermeneutikk og virkemidler i grunnfaget. Vi ønsket ingen avintellektualisering, ingen revisjon som la seg flat for fagets bruksverdi og så bort fra tradisjonelle krav om vitenskapelig verifisering. Tvert imot: vi velger *i forskningsfaget*, ikke utenfor det.

Derfor gjennomførte vi kun endringer som vi mente det var teoretisk dekning for. Vi rev heller ikke ned den tradisjonelle disiplineringen. Derimot ønsket vi at disiplinene gjennom de tverrfaglige modulene kunne få en ny dimensjon idet de også inngår i en større, tverrfaglig, syntese. Faget ble altså ikke «mindre», men heller «større»: fagstoffet fikk en dimensjon til.

5. Undervisningen får et syntetisk, tverrfaglig ansvar.

Grunnfagsrevisjonen legger opp til at undervisningen får en mer eksemplarisk enn heldekkende funksjon. Dermed åpnes også muligheten for at pensum og undervisning dekker noe forskjellige sider av læringsprosessen: I pensum møter studentene den klassiske teologien. I undervisningen møter de i tillegg vurdering og anvendelse av dens resultater. Og framfor alt; de møter mennesker – lærere og medstudenter – som har holdninger både til fagteologien og til den saken som fagteologien omtaler. Det blir altså først og fremst *undervisningen* som får ansvar for læring knyttet til refleksjon, syntese og holdningsdannelse. Det betyr at

undervisningen ikke skal ligge «oppå» pensum, men at det blir en avstand, kanskje også spenning mellom de to.

Undervisningen i en disiplin skal også ha sideblikk til andre disipliner. Spørsmålet om kirkens forhold til Islam i dagens Norge må fortsatt behandles i religionsvitenskapen. Men det er ikke uten tverrfaglig pedagogisk verdi, at studenter får materiale fra forskjellige fag til dette spørsmålet.

6. Kristen livstolkning – utfordring til instrumentell kunnskapsideologi.

Kristen livstolkning dreier seg om *dannelse* og forståelse. Teologisk dannelse er ytterst sett å:

- etablere virkelighetsforståelse og selvforståelse som
- bygger på Bibelen, samt kristen lære, tradisjon og fromhetsliv, og
- er i stand til å integrere allmenn erfaring av livet og virkeligheten.

Det er dette som i grunnfagsplanen har fått betegnelsen «kristen livstolkning». Teologi som livstolkning er noe annet enn en «bruksanvisning» for et yrkesliv som lærer eller prest. Livstolkning omfatter blant annet en sammenvevingen av bibelord og samtidens livsfølelse. Også i hver enkeltes liv er dette en prosess med lengdeperspektiv. Det er et stadig møte mellom religiøs tradisjon, vitenskapelig ettertanke samt eget liv og erfaring. Dette møtet gjør noe med oss, og der er der dannelsen ligger. Er prosessen vellykket, bringer den studenten (og læreren) i resonans med bibelsk og kirkelig tradisjon og med mennesker og samfunnet rundt oss. Livstolkning er en prosess som starter i studiet og fortsetter livet ut – ikke en «fasit» som pugges inn på et par semestre.

NY FAGLITTERATUR

I forlengelsen av studierevisjonen ved grunnfag har det pågått et arbeid med å skrive pensumlitteratur, særlig til de elemen-

tene i faget som har tilknytning til livstolkning. Det vi har sett så langt, tyder på at den sterkeste impulsen til fagutvikling ligger nettopp her. Dette arbeidet viser at vi har fått et langt mer helhetlig fagkonsept enn vi hittil har arbeidet med, et konsept der historiske og systematiske disipliner sammen, er deler av ett studium: studiet i kristen livstolkning.

Til sentrale deler av grunnfagsstudiet finnes det i dag nyskrevet litteratur som binder bibelstudiet, studiet i systematisk teologi og religionspedagogikk sammen. Denne helhetlige og ikke enhetlige tilnærmingen til fagstudiet er knyttet til sentrale emner som Den store bibelfortellingen, livstolkning og fortellingspedagogikk. På sikt er det meningen å få utviklet nytt pensum som går inn i denne helheten. Her ligger nå den store utfordringen til videre fagutvikling.

ERFARINGER

Midtveis ut i det andre semesteret med ny studieplan kan vi allerede trekke noen konklusjoner ut fra erfaringene som er gjort. Først og fremst opplevde lærerne den nye studieplanen som en stor pedagogisk utfordring. Både forelesninger og seminarer måtte legges om og nye undervisningsopplegg måtte lages i samtlige disipliner. Den største utfordringen lå i bruken og integreringen av estetikken. De nye pedagogiske utfordringene har ført til større faglig og

pedagogisk samarbeid på tvers av tidligere fagskinner.

Arbeidet med ny pensumlitteratur har også ført til større tverrfaglighet og ønske om teologisk helhetssyn. Dette har igjen ført til nye perspektiv og tilnærminger til det tradisjonelle fagstoffet.

Fakultetet har opplevd økt studenttilgang, noe vi i hovedsak tror er forårsaket av den nye grunnfagsplanen. Samtidig har vi opplevd at studentene viser stor interesse for den nye fagprofilen.

Arbeidet med revisjonen av grunnfaget har med nødvendighet ført til en tilsvarende revisjon av mellomfaget. Denne revisjonen er nå ferdig, og vi er spent på om denne revisjonen er like vellykket. Revisjonene av grunnfaget og mellomfaget krever nå at en starter revisjonen av hovedfagsstudiet slik at sammenhengen og forskjellen mellom de tre nivåene i kristendomsstudiet bli klare.

Sverre Dag Mogstad, førsteamanuensis ved Menighetsfakultetet; Terje Stordalen, førsteamanuensis samme sted.

Adresse: Menighetsfakultetet, Postboks 5144 Majorstua, 0302 Oslo.

Tarald Rasmussen:

Nytt grunnfag ved Det teologiske fakultet

Det teologiske fakultet ved universitetet i Oslo førte omfattende diskusjoner om strukturen i et nytt grunnfag sommeren og høsten 1996. I desember 1996 fattet fakultetsrådet vedtak om denne saken. Detaljutformingen av faget er skjedd i første kvartal 1997, og faget vil bli satt ut i livet fra og med høstsemesteret i år.

Tre prinsipper har vært viktige i arbeidet med faget:

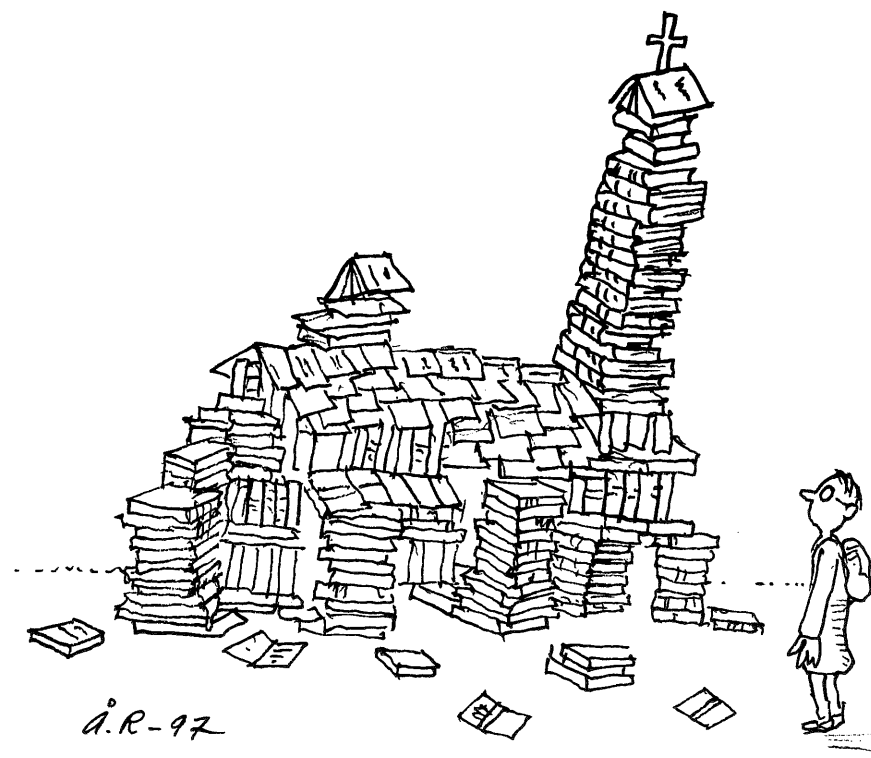
1. Fornyelsen av grunnfaget må sikre et studium som er på høyde med de nye utfordringene i skolen, – både ut fra reform 94 i videregående skole og reform 97 i grunnskolen. Vi har vært enige om at vi skal lage et grunnfag som prøver å følge opp utviklingen i begge disse skoleslagene, som i hvert fall på en del områder er parallell.
2. For å oppnå dette, er det nødvendig å forholde seg nokså fritt til den tradisjonelle teologiske disiplinoppdelingen mellom Det gamle testamentet, Det nye testamentet, kirkehistorie og systematisk teologi. En slik disiplinertknning har hittil ofte ligget til grunn for organisering av kristendomsstudiet her i landet.
3. Faget skal ikke brytes ned på for mange småbiter, men organiseres rundt noen store temaer som svarer til sentrale utfordringer i skole og kirke.

1. Struktur

Vi har endt opp med et grunnfag som er organisert i to 10-vektalls-enheter. Dette er de grunnleggende enhetene i faget, og man kan ta eksamen (én dags skriftlig prøve) i dem hver for seg, den ene det ene semesteret og den andre neste semester. Det er ingen bindinger når det gjelder rekkefølgen for eksamen i de to enhetene. 10-vektalls-enhetene er så hver seg organisert i to 5-vektalls-enheter, men disse er bare studieenheter, og ikke eksamensenheter.

Den første 10-vektalls-enheten (A) er organisert rundt overskriften **Bibelen og kristendommens historie**, og er delt opp i de to 5-vektalls-enhetene **Bibelen (A I)** og **Kristendommens historie – Bibelen i historien (A II)**. Visjonen for denne 10-vektalls-enheten er at den skal presentere kristendommens grunnleggende bok og den kristne religions historie med et særlig blikk på Bibelens betydning gjennom kristendommens historie, for religiøst og sosialt liv, for kunst og kultur.

Den andre 10-vektalls-enheten (B) er organisert rundt overskriften **Kristendom, livssyn og religion**, og er delt opp i de to 5-vektallsenhetene **Kristendom og livssyn i Norge (B I)** og **Religionskunnskap og religionsmøte (B II)**. Visjonen for denne 10-vektalls-enheten er at den skal presentere det religiøse og livssynsmessige mangfoldet vi i dag møter i vårt samfunn, med utgangspunkt i en framstilling av vår egen (lutherske) troslære og etikk samt den norske historiske rammen for denne kristendomsformen, og så med en stadig større utvidelse av perspektivet til andre aktuelle

religioner og livssyn og møtet dem imellom.

2. Litt nærmere om innholdet

I studieenhet **A I** (Bibelen) er det lagt vekt på å holde studiet av de to testamentene sammen, med vekt på fortellingen som integrerende element. Det skal også arbeides tradisjonelt historisk med en del representative bibelske tekster, og med innledningsstoff til begge testamentene.

I studieenhet **A II** (Kristendommens historie – Bibelen i historien) skal studentene tilegne seg en sammenhengende oversikt over kristendommens historie i Vesten. Hovedvekten skal ligge på utviklingen av kristendommen som religion mer enn på utviklingen av kirken som institusjon. Utviklingen av kristent inspirerte livsformer og idealer for et kristent liv må derfor være et sentralt tema. I forlengelsen av dette må

kristendommens betydning for billedkunst og arkitektur, for vitenskap og politikk i Vesten spille en betydelig rolle i studiet.

I arbeidet med **A II** vil det bli lagt vekt på å se kristendommens historie som historien om Bibelens påvirkningskraft i Vestens historie. Dette innebærer ikke at hele kristendomshistorien skal fortelles som en historie om Bibelens virkninger i vår kultur. Men Bibelens rolle som inspirasjonskilde og norm skal så langt som råd tjene som et samlet perspektiv for arbeidet med kristendommens historie.

Studieenhet **B I** (Kristendom og livssyn i Norge) skal gi studentene kjennskap til luthersk troslære og etikk og til de religiøse og livssynsmessige forholdene i Norge (religions sosiologi). En framstilling av norsk kirkehistorie fra og med reformasjonen hører med i denne sammenhengen; likeens en framstilling av forholdet mellom et kristent

og et humanetisk livssyn i Norge fra forrige århundre av.

Studieenhet **B II** (Religionskunnskap og religionsmøte) er den enheten som bringer inn mest nytt stoff i forhold det grunnfaget vi hittil har hatt. Den gir en betraktelig utvidelse av den religionsvitenskapelige komponenten i faget, med vekt både på en alminnelig orientering i religionsvitenskapelig tenkemåte, på en noe grundigere innføring i islam, jødedom, buddhisme og alternativ religiøsitet, på en innføring i religionsteologi og dialogtenkning og på arbeid med konkrete møter mellom kristendommen og andre religiøse tradisjoner både i historien og i vår egen tid. Kunnskaper om forholdet mellom jøder, kristne og muslimer i Europa i middelalderen og tidlig nytid vil gå inn her, men også kunnskaper om hvordan Det gamle og Det nye testamentet er blitt til i samspeillet mellom ulike religiøse tradisjoner.

3. Hvordan skolereformene er fulgt opp i studieplanen

For å være fullt kvalifisert til å undervise i religionsfaget i den videregående skolen, burde man strengt tatt ha et grunnfag *både* i kristendomskunnskap og i religionsvitenskap. Den nye lærerplanen til reform 94 har ikke endret noe på dette. – Den viktigste forskyvningen ved det nye kristendomsfaget ved Det teologiske fakultetet er at det strekker seg i retning av det **religionsvitenskapelige** området for å bøte på denne mangelen. Vi presenterer et fag som bedre svarer til skolens behov på dette området. Kristendomskunnskap grunnfag skal fra nå av inkludere en reell kompetanse ikke bare i én, men i flere av de andre verdensreligionene, likesom faget skal inkludere kompetanse i religionvitenskapelig tenkemåte og metode.

Dette er et behov som er akutt ikke bare i forhold til videregående skole, men også i forhold til grunnskolen. Samtidig er det en faglig utvikling som er viktig også for universitetsfaget: Fagutviklingen i skolen frem-

skynder nå en bevegelse på universitetet hvor kontakten mellom kristendomskunnskap/teologi på den ene siden og religionsvitenskap på den andre siden blir styrket. Disse to fagtradisjonene har i Norge gjennom lange tider hatt lite med hverandre å gjøre. Men ikke minst på grunn av det som nå skjer i skolen begynner de nå å strekke seg mer mot hverandre, definere flere felles oppgaver og ta hverandre mer på alvor. Dette er bra for universitetet, og det er bra for skolen.

Teologisk fakultets nye grunnfag legger videre vekt på å styrke den såkalt **estetiske dimensjon** i arbeidet både med kristendommen (særlig kristendommens historie) og med andre religioner. Dette er en viktig føring både i grunnskolereformen og i den nye læreplanen for religion og etikk i den videregående skolen: Estetikk skal styrkes som opplæringsfelt i hele det norske skoleverket, i flest mulig fag. Og uten at det på noen måte er tale om å redusere det religiøse til estetikk, er det klart at det både i kristendommen og i de andre verdensreligionene har vært lagt stor vekt på å finne et mest mulig vakkert og formfullendt uttrykk for det sanne og det gode man søker i religionen. Dette bør gjenspeiles i forskning og i undervisning om religion.

Pensum er utformet med vekt på dette anliggendet, og lærerne ved fakultetet arbeider med å styrke sin kompetanse på området.

Nær beslektet med den såkalte estetiske dimensjon er framhevingen av **fortellingen** som tilgang både til den bibelske litteratur og andre religiøse tradisjoners litteratur. Dette er også fulgt opp i Det teologiske fakultets nye grunnfag, især i bibelstudiet i A I. Bibelen er i stor grad basert på små og store fortellingsekvenser, og gjennom kristendommens historie har bibeltekster ikke bare blitt resitert; fra middelalderen av er de stadig oftere også blitt gjenfortalt, på nytt og på nytt. Bibelen har gjennom kristendommens

forts. s. 36

Cappelen Forlag presenter Logos

Av Sidsel Øiestad Grande, Jan Fredrik Myklebust

Da *Logos* kom i første utgave i 1992, skrev vi i en tilsvarende artikkel i *Religion og livssyn* at religionsfaget ikke er tidløst, og at flere av emnene i faget har endret aktualitet. Dette gjelder fremdeles, men nå heter det ikke emner, men mål, og listen over delmål i den nye læreplanen er lang og detaljert. De fleste av delmål er naturlige konkretiseringer av områder innen de forskjellige religionene og livssynene, men det er også føyd til momenter som ikke har vært tradisjonelt lærebokstoff for religionsfaget.

Logos er delt inn i følgende hovedkapitler:

Religionskunnskap

Religion – liv og lære (hinduismen, buddhismen, jødedommen og Islam)

Kristen lære (skapelse, kristologi og kirken/Den hellige ånd)

Bibelkunnskap (de bibelske skriftene, Israels historie, bibelsyn og tolkningsmetoder)

Konfesjonskunnskap Den katolske kirke, Den ortodokse kirke, Den lutherske kirke, Den anglikanske kirke, metodismen, pinsevevnene, Frelsesarmeen, mormonerne, Jehovas vitner og New Age m.fl.)

Livssyn (humanismen, eksistensialismen, marxismen, fascismen, naturalismen)

Etikk (generell filosofisk tenkning, kristen etikk, liv og død, bioteknologi, rusmidler, innvandring, rasisme, krig og forsvar, og miljøspørsmål)

Utdyping og kommentar til innholdet

Det første kapitlet, *Religionskunnskap*, er ment som en innledning til *hele* boka. Blant annet har vi med dette kapitlet ønsket å gjøre elevene kjent med et begrepsapparat som følger opp et av læreplanens mål, nemlig å

gjøre elevene i stand til å være komparative i møte med de ulike religionene. Vi har forsøkt å knytte fenomenene til noe kjent, ikke nødvendigvis til de mest eksotiske eksemplene. Mye av det som dette kapitlet tar opp, kan elevene kjenne igjen både i norsk folketro og i kristendommen. Fenomenologien gir også elver med ulik religiøs og livssynsmessig bakgrunn mulighet til å kjenne igjen fenomener i egen religion, og til å se at dette er erfaringer de deler med elever med annen religiøs bakgrunn. Religionsfaget kan bli en verdifull arena for møte mellom ulike livsanskuelser og religioner i en flerkulturell skole, og fenomenologien gir elevene et nyttig redskap for å oppnå dette.

Læreplanen nevner at elevene skal bli kjent med ulike *religionstyper*. Siden verdensreligionene er godt representert i boka, synes vi en innføring i religion i skriftløse kulturer er en meningsfull måte å imøtekomme dette punktet i læreplanen på.

Hinduisme, buddhisme, jødedom og islam er grundig behandlet. Buddhisme er omarbeidet både når det gjelder struktur og innhold. Lederen i Buddhistforbundet har vært til god hjelp i dette arbeidet. Den viktigste omarbeidelsen av de andre kapitlene i boka har gått ut på en omstrukturering av stoffet for å oppnå en så lik oppbygning som mulig. Religionsbegrep, gudsbegrep, menneskesyn osv. er behandlet i alle religionene. Også dette er en måte å gjøre elevene bedre rustet til strukturert arbeid med religionene og til å sammenligne dem.

Islamkapitlet er utvidet med blant annet et mer omfattende avsnitt om politisk islam.

I kapitlet om jødedommen er jødernes historie i Europa gitt stor plass også i denne

utgaven av *Logos*, mens deres historie før Jesu Fødsel, «Israels historie», er plassert under kapitlet om Bibelkunnskap i gjennomgåelsen av Det gamle testamente. Disse to kapitlene bør derfor ses i sammenheng.

Kapitlet om *kristendommen* har beholdt oppbygningen: Tanken om Gud, Jesus Kristus, Pinsen, Det kristne fellesskapet. Gjennomgangen fører fram til apostolikum, noe som også er et av læreplanens mål for arbeidet med kristendommen.

Vi har sett det som svært viktig å beholde den systematiske og sammenhengende framstillingen i kapitlet om *kristologien*: Innledningen tar for seg kirkens mest sentrale dogme om Jesus Kristus som Guds sønn. Den videre gjennomgåelsen, omtalen av hans nær- og fjernmiljø, liv, gjerning, lære og forkynnelse, kommer stadig tilbake til dette dogmet. Hensikten er å vise sammenhengen mellom den historiske skikkelsen og hans miljø og forkynnelsen av ham som Guds sønn. En av grunnene til at vi har valgt denne systematiske vinklingen er erfaringene med elevenes klisjéaktige oppfatninger om Jesus, til tross for de mange undervisningstimene det er vanlig å sette av til dette sentrale kapitlet.

I *Bibelkunnskapen* blir de bibelske skrifterne med hovedvekt på Det nye testamente gjennomgått. Det gamle testamente er også framstilt gjennom Israels historie – så langt Det gamle testamente dekker denne. Bibelsyn og tolkningsmodeller har også fått relativt stor plass. Dette kan være et vanskelig emne, men viktig når en skal forholde seg nye religiøse bevegelser som tolker bibelske tekster og symboler.

Sjangergjennomgåelse er tatt med, og kapitlet tar også opp Bibelens betydning for språkbruk i dag.

Bibelkunnskapen er utvidet i forhold til den forrige utgaven. Som lærere har vi erfart at elevene har spørsmål om Bibelens tilblivelse. Dette har vi prøvd å imøtekomme med å skrive et avsnitt om Bibelens tilblivelsesprosess. I tillegg er Bibelens inn-

flytelse på litteratur, arkitektur og musikk tatt opp.

Konfesjonskunnskapen inneholder kapitler om Den romersk-katolske kirke, Den ortodokse kirke, Den lutherske kirke, Den anglikanske kirke, Metodistkirken, Frelsesarmeen, pinsevevnene, og økumenikk. Vi har lagt vekt på å framstille de store konfesjonene ut fra den vinkelen de selv framhever som viktig. Stoffet er oppdatert med blant annet en redegjørelse om nye resultater av felleskirkelig arbeid som Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren, Den luthersk-evangeliske samarbeidsavtalen og ny norsk kirkelov. I tillegg har *Logos* beholdt kapitlet som prøver å systematisere mangfoldigheten av konfesjoner, slik at det går an å se teologiske og samfunnsmessige linjer i konfesjonsgeografien.

Vi har også valgt å gi *Jehovas vitner*, *Jesu Kristi kirke av Siste Dagers Hellige* og *nyreligiøsitet – New Age* – relativt bred plass. I arbeidet med revisjonen har vi fått verdifulle tilbakemeldinger fra organisasjonene som representerer Jehovas vitner og Jesu Kristi kirke. På denne måten har vi fått rettet opp svakheter i framstillingen, svakheter som ifølge disse organisasjonene i lang tid har fulgt konfesjonskunnskapen arbeid med deres trossamfunn i Norge.

I kapitlet om *filosofi og livssyn* har vi fortsatt med humanisme, marxisme og eksistensialisme. Læreplanenes områder er utvidet innenfor denne disiplinen, og dette er fanget opp i boka. Etter kapitlet om marxismen har vi tatt med et kapittel om fascismen som eksempel på en totalitær tenkemåte. Naturalistisk virkelighetsoppfatning er også med.

Humanismen er utvidet med en grundigere gjennomgang av livssynshumanismen, slik det er presisert i læreplanen. Det er lagt vekt på humanismens historie, og grunnideene i humanistisk tenkning blir tydelig framhevet.

Vi mener at marxismen fortsatt har en berettiget plass i læreboka til tross for at dens rolle som politisk ideologi er utspilt. En av

grunnene er at noen få år med dramatiske endringer er lite i et ånds- og idéhistorisk perspektiv. Dernest må en ta seg i vare for ikke å bli historieløs. Selv om marxismen har mistet sin rolle som statsbærende ideologi i land etter land, så har marxistisk tenkning, logikk og resonnement preget åndshistorien- og etikken i stor grad. *Logos* gjør rede for denne arven fra marxistisk tenkning som mange av oss bærer videre, blant annet ved hvordan vi i dag bruker dialektikkens todeling i vår tenkning om samfunnsspørsmål.

De åndshistoriske begrepene sekularisering, pluralisme og postmodernisme er utvidet og til dels fått egne kapitteleverskrifter.

I *Etikkdelen* har vi beholdt de samme etiske temadelene. Nødvendig oppdatering er gjort, blant annet ved å inkludere og debattere ny lovgivning. Statistisk materiale er selvsagt også oppdatert.

Teoridelen er noe endret ved utvidelse og omstrukturering. Erfaringer har vist at det er behov for en viss detaljforklaring for å forberede den etiske debatten.

Læreplanen har lagt stor vekt på den *estetiske* dimensjonen i faget. Religionenes estetiske dimensjoner er behandlet i selve teksten, men vi mener denne dimensjonen i læreplanen best blir ivaretatt ved at elevene opplever og blir kjent med estetikken på andre måter, framfor bare å begrense det til lesning om estetikk. Læreboka er derfor rikt illustrert med kunstbilder med forklarende bildetekster.

Supplerende stoff vil bli lagt ut på Internett. Det vil bli utarbeidet et opplegg knyttet til sentrale emner i læreboka, og elever og lærere finne relevant stoff, blant annet ulike typer kilder, til fordypning.

Generelt om læreboka

Vi har fortsatt lagt opp til konsentrasjon og dybde i de temaene vi tar opp, og vi har søkt å unngå oppsplitting til tross for at læreplanens oppramsing av delmål kan friste i en slik retning. *Logos* er preget av oversiktlig- het i tekst og layout.

Boka søker å tilfredsstille kravene til å ruste elevene til å møte et flerkulturelt samfunn. Kristendommens spesielle stilling i vår del av verden preger imidlertid framstillingen av den.

I arbeidet med boka har det vært viktig for oss å gi elevene en fyldig faglig bakgrunn som gjør dem i stand til å vurdere kritisk, arbeide komparativt med stoffet og å kunne delta i debatter.

Vi har lagt vinn på å gi stoffet en framstillingsform som gir rom for refleksjon, fremmer toleranse, motvirker fordommer og skaper respekt for andre oppfatninger. Dette har vi ønsket å følge opp i de utvidede arbeidsoppgavene som følger de ulike kapitlene.

Vi har ikke ridd noen metodisk kjepphest. Boka er skrevet slik at den er åpen for de ulike metodiske vinklinger den enkelte lærer ønsker å bruke i arbeidet med faget.

Gyldendal Norsk Forlag presenterer *Religionsboka*

Av Jostein Gaarder, Victor Hellern og Henry Notaker

Siktemålet med boka vår kan vi kanskje oppsummere i disse stikkordene: kunnskap, forståelse, opplevelse og engasjement. Grundig kunnskap er nødvendig som basis, og vi har lagt vekt på å gi en saklig, solid framstilling av stoffet. Forståelsen håper vi å lette ved den systematiske disposisjonen, som gjør det mulig med avklarende sammenlikninger. Engasjementet og opplevelsen prøver vi å fremme gjennom bildematerialet, rammetekstene og oppgavene.

Læreplanen som utgangspunkt

I innledningen til læreplanen for *Religion og etikk* samles de viktigste målene for faget på denne måten:

- 1 *Religion og etikk* skal gi kunnskaper og forståelse for ulike religioner og livssyn. Det skal legges størst vekt på kristendommen og de religioner og livssyn som er sterkest representert i det norske samfunn: islam og humanisme.
- 2 *Religion og etikk* skal både gi innføring i etikkens teori og sette aktuelle etiske problemer under debatt.
- 3 *Religion og etikk* skal bidra til at elevene møter eksistensielle utfordringer og stimuleres til medopplevelse og kritisk vurdering av religioner og livssyn.
- 4 *Religion og etikk* skal gi et innblikk i hvordan ulike religioner og livssyn uttrykker seg gjennom bildende kunst, musikk, litteratur og arkitektur.

Vi har tatt utgangspunkt i denne målsetting og ser den som en naturlig videreføring av den generelle læreplan: «Opplæringens mål er å ruste barn, unge og voksne til å møte

livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre. Den skal gi hver elev kynighet til å ta hånd om seg selv og sitt liv, og samtidig overskudd og vilje til å stå bi.» Anvendt på *Religion og etikk* dreier det seg nettopp om utforming av et personlig livssyn og en vektlegging av etikken.

Det stilles store krav til faget *Religion og etikk*. Læreboka blir bare ett av hjelpemidlene til å nå de høye mål som er satt. Læreren vet gjennom sin utdanning og erfaring hvilke andre hjelpemidler som finnes: film og video, kassetter med religiøs musikk og sang eller samtaler om etiske problemer. Men læreboka er vel fortsatt grunnpilaren i undervisningen. Derfor hadde vi før vi begynte arbeidet, lange diskusjoner om hvordan stoffet best bør struktureres. Selv om utgangspunktet er læreplanens mål, må jo hvert lærebokteam velge sin egen tilnærming til stoffet.

Pedagogisk utforming

Den viktigste nyvinning med *Religionsboka* er kanskje den pedagogiske strukturering av stoffet. Vi diskuterte fram og tilbake mange modeller, men havnet på en felles disposisjon for de store religionene (de obligatoriske). Denne disposisjonen følges også i den innledende oversikten over religiøse begreper. Disposisjonen ser slik ut

- 1 Historisk oversikt (opprinnelse, historie, utvikling)
- 2 Tekster (hellige, autoritative)
- 3 Lære (tro, forestillinger med tre underpunkter: virkelighetsoppfatning, menneskesyn, etikk)
- 4 Religiøst liv (kult, opplevelse, kunst, organisasjon)

5 Retninger

6 Geografisk oversikt

Den viktigste grunnen til at vi valgte en slik disposisjon, er at den øker mulighetene for å sammenlikne religionene. Erfaring viser at det er vanskelig å foreta sammenlikninger når disposisjonene for hver religion er ulike og ikke alle temaer behandles innen hver religion.

I læreplanen forutsettes det at elevene skal kunne sammenlikne religioner og livssyn. Men læreplanen forutsetter også evnen til kritisk vurdering og til klargjøring av egne standpunkter. Dette kan neppe gjøres på noen bedre måte enn gjennom sammenlikningene. Det er ved å se hva som er forskjellig fra ens eget, at en blir klar over det sentrale i ens eget livssyn. Sammenlikningene behøver på ingen måte føre til relativisme, snarere til understreking av særpreg og forskjeller.

Vi har på bakgrunn av denne tankegangen laget parallelle overskrifter til de store religionene. Man kan gå inn og lese om «Menneskesyn» under kristendommen og under islam, eller «Etikk» i buddhismen og jødedommen. Dette er spesielt viktig når det gjelder oppgaver. Det finnes mange muligheter til sammenlikninger (oppsummert i oppgaveforslag bakerst i boka) som kan brukes i undervisningen, individuelt eller i grupper.

Differensiering og progresjon

De historiske innledningskapitlene kan leses som et avsluttet hele. Det kan f.eks. være nyttig å ha lest innledningen til hinduismen før en begynner på buddhismen, og et visst kjennskap til jødedommen er helt nødvendig for forståelsen av kristendommen. På denne måten mener vi at vi sikrer en progresjon. Det er også en progresjon i vanskelighetsgrad. Innledningene setter fram hovedtanke, mens de følgende kapitler utdyper dem.

Det er dessuten ulik vanskelighetsgrad i

de ulike avsnitt. For eksempel er det klart at det er lettere å lese om religiøse høytider enn om filosofiske retninger, men begge deler er viktig for forståelsen av religionene. Selv om det ikke i læreplanen konkret er formulert krav om årets og livets høytider (dåp, omskjæring, ekteskap, begravelse og jul, ramadan, Buddhas fødsel), mener vi at disse sidene av religionen er helt nødvendige om vi skal realisere planens krav om forståelse og medopplevelse.

Boka inneholder en rekke «klassiske» tekster, det vil si tekster fra religionenes hellige skrifter eller av sentrale representanter for livssyn og etikk. Disse er også tenkt som en del av differensiering og progresjon.

Opgavene er laget med ulik vanskelighetsgrad, fra de enkle oppsummeringsoppgaver via diskusjonsoppgaver og studieoppgaver til større arbeidsoppgaver.

Vi vil også i denne sammenhengen nevne ressursheftet, som i særlig grad vil bidra til differensiering gjennom oppgaver og arbeid med tekster.

Ansvar for egen læring

Vi mener at den disposisjonen som er valgt for religionene, gjør det lettere for elevene å finne fram i stoffet på egen hånd, og vi tror at den innbyr til krysslesning og sammenlikninger. Derved styrkes muligheten for selvstendig arbeid med et tekstmateriale. Dette er i samsvar med den generelle læreplanens idé om «det arbeidende menneske».

Denne siden ved boka er styrket ytterligere gjennom oppgavene. Noen skal løses individuelt, andre i samarbeid.

Den estetiske side

Læreplanen legger vekt på at det skal gis plass til omtale av den estetiske siden ved religionene. Under hver religion er det egne kapitler om kunst, musikk, arkitektur og litteratur. Dessuten har boka et bredt utvalg av fargebilder med illustrasjoner av kjente kunstnere som er inspirert av religionene eller livssynene. Dette aspektet av boka har

vi jobbet seriøst med, og vi håper vi har klart å avspeile både internasjonal og norsk kunst.

Kartene i religionsbøkene er ikke alltid like spennende, og vi har derfor fått spesialtegnede kart med en slags historisk patina som samsvarer med bokas vekt på det estetiske. Også tabeller og statistikker har vi arbeidet med under denne estetiske synsvinkelen.

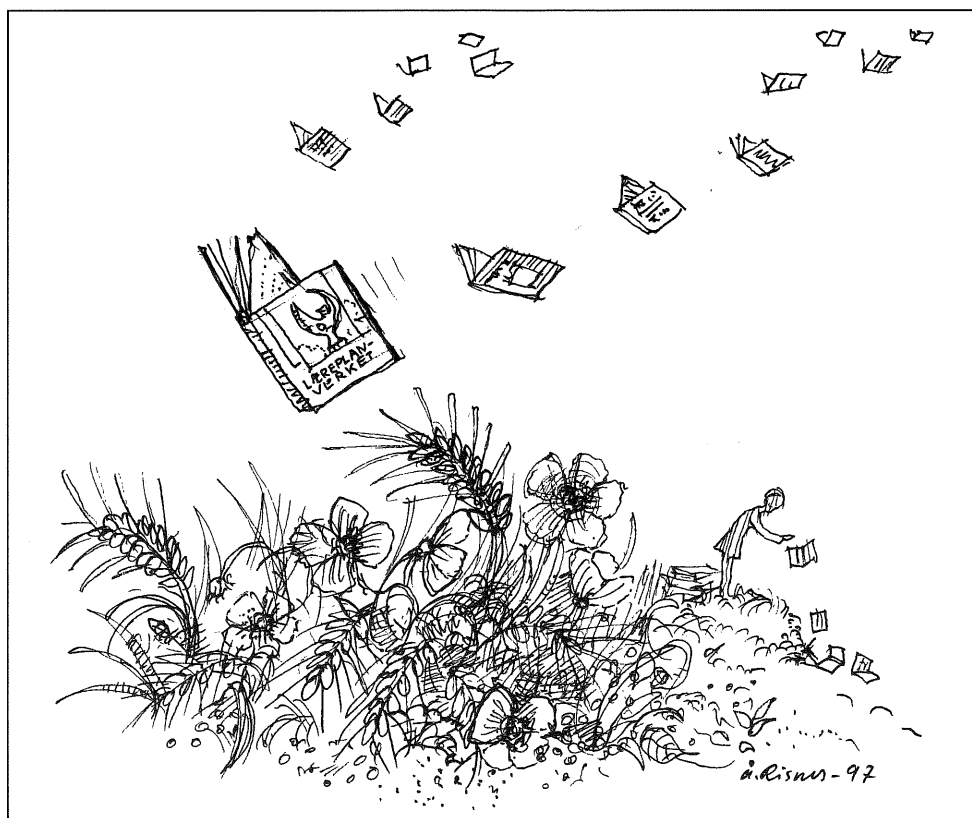
Livssyn – også systematisk behandlet

Det er fem kapitler under hovedtittelen «Livssyn»: «Humanisme», «Eksistensialisme», «Materialisme og naturalisme», «Marxisme og kommunisme», «Fascisme og nazisme». Humanismen er naturligvis fylldigst behandlet. Læreplanen krever kunnskaper om naturalisme, men vi har kalt kapitlet «Materialisme og naturalisme», fordi vi mener naturalismen bygger på mate-

rialistiske ideer helt tilbake til antikken. De utgjør en nødvendig forutsetning. Læreplanen krever kunnskaper om totalitære livssyn. Her har vi laget to kapitler, et om «Marxisme og kommunisme» og et om «Fascisme og nazisme». På den måten mener vi at vi best får fram de grunnleggende ideene i disse hovedretningene.

For igjen å lette muligheten for sammenlikninger har vi tatt opp den samme disposisjonen som i de store religionene, nærmere bestemt punktene 1 og 3. Det betyr at man kan slå opp på «Menneskesyn» i kristendom, humanisme, islam og nazisme. For å få en grundig og seriøs behandling av et fenomen som rasisme, mener vi at veien via «Menneskesyn» er den mest perspektivrike.

Livssynsdelen avsluttes med et kapittel om «Livssynsdebatten i dag». Dette kapitlet gir elevene en oversikt over en del temaer

som er oppe til debatt mot slutten av århundret. Kapitlet danner en naturlig overgang til etikkdelen i boka.

Etikk – prinsipiell og praktisk

Vi gjennomgår naturligvis de ulike etiske begreper som læreplanen forutsetter, men vi prøver også i den innledende delen å diskutere arbeidet for å finne fram til en felles etisk plattform, noe alle religioner og livssyn kan enes om og bruke som utgangspunkt i samfunnslivet. Vi går spesielt inn på løsningsforsøkene til utilitaristene og Kant. Dette har vi samlet under overskriften «Jakten på en etisk formel».

Når det gjelder den anvendte etikken, bruker vi to etiske problemstillinger som eksempler: «Krig og militærtjeneste» og «Provosert abort». Vi prøver å vise hvordan argumentasjonene føres i debatten om disse spørsmålene. Deretter gir vi forslag til arbeid med ulike temaer som miljø, genetikk, eutanasi, likeverd, samliv mm. Underlag for arbeidet med disse temaene finnes i ressursheftet (som er gratis). Vi vet at mange aktuelle tekster fort blir uaktuelle, og vi vil derfor heller supplere ressursheftet med nye aktuelle tekster enn å ta dem inn i læreboka.

Vårt håp for faget

Den erfaringen vi har fra undervisningen,

viser at religionslærere sjelden ser konkrete resultatet av sitt arbeid. I matematikkfaget eller i språkfag kan vi som regel spore en viss utvikling hos elevene våre. Det kan vi nok også i religion når det gjelder kunnskapsnivå og modenhet. Men faget *Religion og etikk* skal gi mer enn kunnskaper, selv om læreplanen domineres av ordet kunnskap. Det står også: elevene skal «søke etter sannhet og gjøre etisk bevisste valg»; elevene skal «utvikle evnen til å forstå og respektere religiøse livssynsmessige og etiske verdier» og elevene skal «utvikle egne meninger og holdninger i eksistensielle og etiske spørsmål og kunne begrunne egne valg i dialog med andre mennesker». Intet mindre.

Vi håper at læreren skal kunne bruke *Religionsboka* i dette arbeidet. Boka vil i alle tilfelle bare være et utgangspunkt, en start, et felles arbeidsredskap. Utfordringen skjer i klasserommet. Ingen kan erstatte læreren. Vi har lagt vekt på å skrive saklig og balansert, uten for mange «føringer», som det heter nå. Det er læreren som i enhver situasjon må finne den tilnæringsmåten som er riktig for å virkeliggjøre læreplanens mål. For hva ønsker vi med religionsfaget? Kanskje vi kunne si med Forkynneren: «Send ditt brød bort over vannet, for i tidens løp skal du finne det igjen».

Det Norske Samlaget presenterer *Mennesket og mysteriet – Religion og etikk*

av Svein Aage Christoffersen, Tarald Rasmussen
og Notto R. Thelle

1 Pedagogisk idé og utforming

Religionsboka til R 94 frå Det Norske Samlaget heiter *Mennesket og mysteriet* som forgiengaren frå 1992, sjølv om denne andre utgåva i store delar er ei nyskriven bok. Den nye læreplanen utløyste revisjonsarbeidet, og gode råd på frå lærarar som har brukt førsteutgåva, har i sterk grad vore med og prega omarbeidinga. Ønsket frå forlag og forfattarar er at brukarane skal nikka gjenkjennande til dei trekka dei likte i førsteutgåva, og gle seg over dei endringane som er gjorde i revisjonen!

Mennesket og mysteriet skal gi elevane rett kunnskap som er tilpassa alder og forkunnskapar, men utan å gjera lærestoffet banalt. Vidare skal boka appellera og utfordra til refleksjon, haldningar og engasjement. For å rettleia eleven til det vesentlege i dei emna som blir tekne opp, er det lagt vekt på å gi kapitla ein klar struktur både innholdsmessig og språkleg. Alle religionar og livssyn har funne si form i ein samfunnsmessig og historisk kontekst. Kunnskap om dette er vesentleg for å forstå særtekkende dei har i dag. I *Mennesket og mysteriet* er kunnskap om slike samanhengar eit gjennomgåande perspektiv, også i behandlinga av kristendommen.

Utforminga av den nye utgåva har teke omsyn til at ei veksande elevgruppe med bakgrunn i eit vidt spekter av religionar og livssyn no skal møte kvarandre i allmennfaget *Religion og etikk*. Mange religionslærarar opplever at slike møte er med på å vekkja

ny interesse for kunnskap om eigen religiøs kulturbakgrunn hos elevane.

Mennesket og mysteriet ønskjer å presentera religionar, livssyn og etiske modellar med respekt for eigenart og sjølvforståing. Derfor søkjer forfattarane å formidla relevant faktakunnskap og å sjå ulike vurderingar og val i ein større historisk, kulturell og samfunnsmessig samanheng. Lærestoffet skal dessutan vera med og utfordra elevane til refleksjon og vurdering kring eigne standpunkt og øva dei i kritisk tenking og toleranse.

For å gi ein nøkkel til samanlikning av ulike religionar er grunntema som «Livets og dødens mysterium», «Ei guddommeleg verdsordning?» og «Det heilage» behandla under presentasjonen av dei ulike religionane. Eit anna tema for jamføring er presentasjon av kvinners og menns roller og oppgaver i ulike religionar.

I pakt med læreplanen er det lagt vekt på å styrkja den estetiske dimensjonen i faget, og visa eksempel på korleis kunst og kultur har henta inspirasjon frå og er prega av livssyn og religion og fungert som formidlar av sentrale religiøse haldningar og motiv. Dette stoffet er dels presentert i eigne avsnitt, dels integrert i anna lærestoff. Ikkje minst er det med og pregar valet av illustrasjonar. I tillegg til å løfta boka estetisk skal biletstoffet gi ein ekstra dimensjon til lærestoffet og skapa identifikasjon og interesse hos dei som skal bruka boka som fagleg kunnskapskjelde. Statis-

tikk og informative kartskisser bidra til å skapa oversikt i lærestoffet.

2 Struktur, innhald og læreplan

Ei av dei store utfordringane under omarbeidinga av *Mennesket og mysteriet* har vore å gi eit innhald med fagleg høg kvalitet ei «elevvennleg» språkleg og pedagogisk form. Lærestoffet i den nye utgåva er klarare profilert, og talet på emne som er tekne opp, noko redusert. Med utgangspunkt i den nye læreplanen har innspel frå religionslærarar gitt verdifulle bidrag til dette arbeidet.

Mennesket og mysteriet (2.utg.) består av tre hovuddelar som er delte inn i nummererte kapitlar. Denne grunnstrukturen gjer det lett å orientera seg i lærestoffet. Til alle kapitla er det knytt spørsmål og oppgaver. Gjennom spørsmåla vil elevane få hjelp til å repetera viktige moment og problemstillingar i kapitlet, medan oppgåvene siktar mot kunnskap, diskusjon og aktivitetar som også grip ut over sjølve lærebokteksten og skal vera ei utfordring som stimulerer fagleg og menneskeleg utvikling.

Lærestoffet i boka dekkjer dei ulike måla og hovudmomenta i læreplanen, men i struktur og innhald følgjer ho ikkje planen slavisk. Gjennom innholdslista og emneregistret vil det likevel vera lett å jamføra stoffet med planen.

Del 1 Religion

Her finn ein innleiande religions- og livssynskunnskap. Stoffet til læreplanens mål 2, «levande ikkje-kristne religionar», er konsentrert om dei store verdsreligionane, hinduismen (kap. 2) og buddhismen (kap. 3), jødedommen (kap. 5) og islam (kap. 6). I desse presentasjonane er synet den enkelte religionen har på verda og andre religionar behandla, medan kapittel 4, «Østen – Midt-østen – Vesten» klargjer slektskap og skilje mellom religionane. I denne samanhengen er også kristendommen teken med. Ikkje minst vil dette kapitlet vera med og gi innhald til begrepet «ulike religionstypar», slik

læreplanen krev. I kapittel 7, «Religion i ei ny tid», er grunnleggjande trekk ved haldning og argumentasjon i moderne religiøs orientering presenterte og analyserte.

Mål 2 i læreplanen legg klare føringar på kva for religionar elevane skal ha kunnskap om. Av dei tre verdsreligionane er jødedommen og islam obligatoriske. Som den tredje kan ein velja mellom hinduismen og buddhismen, medan ein fjerde religion eller religiøs retning er valfri. Med desse forutsetningane må læreboka sjølv sagt ha med både hinduismen og buddhismen. Dei fleste kjem til å velja ein av desse som den fjerde religionen. Læreplanen legg ikkje opp til at regionale blandingar av trekk frå ulike religionar skal fokuserast. Kapittel 5 i førre utgåva av boka, «Religion i Aust-Asia», er derfor ikkje med i den andre utgåva. Likevel er vesentlege moment i dette stoffet nemnt under hinduismen og buddhismen. Av grunnar som er nemnde over, er det heller ikkje noko eige kapittel om primalreligionar/afrikansk religion i den nye utgåva; men ein del grunnleggjande trekk er likevel behandla i kapittel 1, *Kva er religion?*. I arbeidet med ressursboka blir det vurdert å ta med meir stoff om emnet.

I *Mennesket og mysteriet* vil jødedommen framleis ha ein noko breiare presentasjon enn det læreplanen krev. Dette er valt fordi verdigrunnlaget i den vestlege kulturen og grunnleggjande spørsmål i nær historie og samtid har røter i den jødiske arven som elevane bør ha ein noko breiare kunnskap om. Også for å forstå kristendommen og islam er det viktig å kjenna jødedommen betre enn det minimumskravet ein kan lesa ut av læreplanen. Her som andre stader kan klassen velja bort delar av stoffet, etter å ha konferert læreplanen. Når det gjeld islam, er presentasjon noko meir omfattande enn i førsteutgåva, slik den nye planen forutset.

Del 2 Kristendommen

Dette er den delen av *Mennesket og mysteriet* som har gjennomgått størst endringar frå

første til andre utgåva, men ein del av dei grunnleggjande perspektiva vil lesaren likevel kjenna igjen. Lærestoffet er delt i fem ovudkapittel: 8 *Bibelen*, 9 *Kyrkje og kristendom gjennom historia*, 10 *Kristen tru og livstolking i vår tid*, 11 *Konfesjonelle hovudretningar i kristendommen* og 12 *Kristendom i Noreg*.

Lærestoffet i kristendomsdelen tek omsyn til at mange elevar med norsk kulturbakgrunn manglar sentral kunnskap om kristendommen. I framstillinga er det dessutan lagt vekt på at stoffet skal vera tilgjengeleg for elevar med bakgrunn i andre religionar og livssyn.

Kapittel 8 opnar med å forklara likskapar og skilnader mellom Den jødiske bibelen og Det gamle testamentet både i oppbygging og lese måte. Sentrale personar og hendingar i GT blir presentert i «Den store bibelske forteljninga», der det blir lagt vekt på å forklara korleis GT i kristen forståing peikar fram mot Jesus som Messias. Vidare blir det vist korleis tema og perspektiv frå GT blir vidareførte i Det nye testamentet. Det blir lagt vekt på å klargjera den historiske linja i Guds handling i verda, frå skapinga til Jesus og vidare fram mot dommen og nyskapinga. Etter presentasjon av skrifterne i GT og NT følgjer ei drøfting av bibeltolking.

Andre delen av kapittelet er konsentrert om Jesu liv og forkynning på grunnlag av evangelieforteljningane, og korleis læra hans og læra om han blir ført vidare av apostlane. Framstillinga her har tyngdepunkt i Paulusbrevva.

Kapittel 9 konsentrerer framstillinga om fire periodar: Den første kristen kyrkja (Oldkyrkja), Kyrkja i mellomalderen, Reformasjonen og Kristendommen i moderne tid. Den kyrkjehistoriske gjennomgangen er sterkt nedkorta i høve til førsteutgåva. Formålet er å formidla forståing av kyrkja og den kristne læra i dag.

I oldkyrkja er det lagt vekt på bakgrunnen for utforminga av ei felles kristen lære, med

gjennomgang av sakramenta, dåp og nattverd, den apostoliske trusvedkjenninga, Kristi guddom og læra om den treeinige Gud.

Presentasjonen av kyrkja i mellomalderen startar med to av dei teologane som pregar perioden, Augustin og Thomas Aquinas. Deretter er det lagt vekt på korleis kyrkja som institusjon – no på lag med statsmakta – endrar sjølvforståing og handlemåte i samfunnet, og korleis nye element kjem i fokus for kyrkja og dei truande, noko som også er med og legg grunnen for neste epoke, renessansen og reformasjonen. Stoffet kring Luther og reformasjonen er omdisponert og utvida i tråd med læreplanen. Det biografiske stoffet er tona ned, slik at det som gjeld læra blir det sentrale.

Opplysningstida og kristendommens møte med nye kritiske røyster innleiier framstillinga av kristendommen i moderne tid. Dette dannar utgangspunktet for drøfting av liberal og konservativ kristendomsforståing og dei forståingsrammene som har prega kristendommen i fram til i dag, som vekingskristendom og frigjeringssteologi.

Kapittel 10 samlar trådane frå dei føregåande kapitla i ei framstilling av sentrale punkt i kristen truslære. Her blir begrep som skapartru, synd, soning, det kristne gudsbiletet, etikk i kristent perspektiv og spørsmålet om livsmeining drøfta.

Kapittel 11 presenterer konfesjonelle hovudretningar i kristendommen og den økumeniske rørsla, medan *kapittel 12* behandlar særtrekk ved kristendommen i Noreg og kyrkjeorganisasjonen i Den norske kyrkja.

Del 3 Filosofi, livssyn og etikk

Kapittel 13 starter med definisjon av tre element som går igjen i alle livssyn: røyndomsoppfatning, menneskesyn og etikk. Av desse elementa er menneskesynet det sentrale. Vidare søkjer forfatternen røtene til den moderne humanismen i gresk filosofi hos Sokrates, Platon, Aristoteles og stoikarane.

Det blir òg lagt vekt på dei røtene humanismen har i jødisk og kristen tenking.

Kapittel 14 viser karakteristiske trekk ved omgrepa moderne og postmoderne, og drøftar korleis slike trekk pregar livsoppfatning og kultur i dag. Pluralisme og ytringar som fanatisme og relativisme blir behandla i lys av postmodernismen.

Kapittel 15 presenterer ulike former for humanisme, der haldningar, føresetnader og prinsipp i kristen humanisme og livssynshumanismen er sentrale tema.

I *kapittel 16* er naturalisme stilt mot eksistensialisme. Sosialdarwinismen og sosiobiologien dannar elles utgangspunkt for drøfting av naturalistisk røyndomsoppfatning, menneskesyn og etikk. Eksistensialismen er ikkje direkte nemnt i læreplanen. Likevel har denne filosofiske retninga fått eit omfang som vil tilføra mål 5 og 6 i læreplanen ein vesentleg dimensjon. Søren Kierkegaard og Jean-Paul Sartre er sentrale namn i denne samanhengen. I undervisning og vurdering bør ein likevel ha i mente at dette er ekstrastoff.

Også *kapittel 17* er sett opp kontrastivt idet marxismen og nazismen er behandla under spørsmålet: Klasse eller nasjon? Uti frå dette blir menneskesyn og samfunnssyn i totalitær tenking drøfta.

Kapittel 18 tek opp feminismen. Dette er

formelt sett tilvalsstoff, men ikkje uvesentleg som grunnlag for å vurdere menneskesynet i religionar og livssyn.

Kapitla 19 til 25 gir presentasjon og drøfting av etiske grunnbegrep og sentrale etiske problemstillingar. Etikk blir drøfta i høve til moral, og samvit, ansvar og skuld blir behandla i denne samanhengen. Konsekvensetikk og pliktetikk er med og dannar grunnlaget for drøfting av verdival. Ut over dette er sjølvstøtt etiske vurderingar og haldningar behandla i samband religionar og livssyn andre stader i boka.

Haldningar og verdiar i forbrukarkulturen med kritisk vurdering av marnadsøkonomien er i revidert form ført vidare frå førsteutgåva av *Mennesket og mysteriet*. Utviklinga gjer framleis dette stoffet høgaktuelt, og tilbakemeldingar tyder på at det er eit emne som fengar elevane.

Dei tre siste kapitla presenterer andre område der etiske vurderingar er sentrale: Seksualitet og samliv, bioetikk, krig og tilhøvet mellom oss og naturen. Alle desse tema var med i førsteutgåva, og er berre lettare omarbeidde i denne utgåva. Læreplanen har ikkje talfesta kor mange etiske problem som skal med i undervisninga, så her må ein også velja utifrå interesser og andre moment i undervisningssituasjonen.

Aschehoug forlag presenterer *Mening og mangfold*

av Jan Opsal, Harald Skottene, Arna Østnor,
Bjørn Myhre, Gunnar Heiene.

Ny bok til ny læreplan

Mening og mangfold er helt nyskrevet i forhold til den nye læreplanen. Faget har endret navn til Religion og etikk, og det har skjedd en rekke større og mindre endringer som lett ville gitt boka et preg av å være et lappverk dersom en gammel bok bare var blitt revidert.

Det har vært et mål å integrere viktige elementer fra den nye læreplanen i bokas struktur. Dette var lettere å få til i en ny bok enn ved å revidere *Veier og visjoner*. Tre av forfatterne fra *Veier og visjoner* (Bjørn Myhre, Jan Opsal og Arna Østnor) er medforfattere til *Mening og mangfold*, og sikrer en kontinuitet i forhold til dette verket. I tillegg er nye forfattere (Gunnar Heiene og Harald Skottene) kommet til med faglig og pedagogisk kompetanse.

Læreplan og lærebok

Det er lagt vekt på å synliggjøre læreplanen i *Mening og mangfold*. Forholdet til læreplanen er tatt opp i forordet («Om bruken av boka») og i del 1 («Mål og metode i religionsfaget») og i del 6 der læreplanens mål og hovedmomenter er gjengitt med henvisning til hvor i boka stoffet er behandlet. Hensikten er å gi lærere og elever oversikt over hvordan boka forholder seg til læreplanen. Dette er ikke minst viktig når elevene selv skal være ansvarlige for å nå læreplanens mål.

Ifølge læreplanen skal faget ta opp et vidt spekter av emner med bakgrunn i flere og ulike basisfag som religionsvitenskap, teologi og filosofi. Resultatet kan lett bli forvir-

rende og sprikende for elevene. Boka inneholder flere elementer som søker å gi sammenheng uten at det går ut over det nødvendige faglige og metodiske mangfoldet.

For det første er virkelighetsoppfatning, menneskesyn og etikk (læreplanens 5c) gjort til røde tråder i framstillingen. Begrepene blir gjennomgått i del 1, og de kommer igjen i behandlingen av de ulike religionene og livssynene. Etter hvert kapittel som presenterer en religion eller et livssyn, finnes det en sammenligningsramme som viser til de stedene i kapitlet som berører virkelighetsoppfatning, menneskesyn og etikk. I del 6 er et stort sammenligningsskjema bygd opp rundt disse tre nøkkelbegrepene.

For det andre har åpningen og avslutningen av hvert enkelt kapittel en noenlunde felles struktur. I åpningen reiser en redaksjonell kommentar de spørsmålene som skal behandles, og her finnes eventuelle kryssreferanser til tidligere og nærliggende stoff. Her kan en også finne en faktaramme og eventuelt en tidslinje som gir grunnleggende opplysninger om religionen eller livssynet. Avslutningen av kapitlet rommer sammendrag og repetisjonsspørsmål som hjelper elevene til å se sammenhengene i stoffet.

For det tredje er typografi og formgivning brukt for å tydeliggjøre forholdet mellom læreboka og læreplanen. Det stoffet som er mest direkte relatert til læreplanens mål, er satt i den løpende brødteksten. Strekkammer betyr at teksten her må leses for å få sammenheng i framstillingen. Utfyllende stoff er plassert i rammer med farget bakgrunn. Læreplanen legger vekt på å få fram den

estetiske dimensjonen, og her spiller bildene i boka en viktig rolle. De gjengir for eksempel kunst, arkitektur, viktige steder og hendelser. Der bildene spiller en selvstendig rolle i forhold til læreplanen, har de fått lengre billedtekster og gjerne oppgaver knyttet til seg. Bilde og tekst er i disse tilfellene satt i strekkamme.

For det fjerde gir del 1 en så bred innføring i fagets mål, terminologi og felles grunnlagsproblemer at sammenhengen mellom de ulike delene av faget blir tydeliggjort.

Mening og mangfold

Tittelen signaliserer en grunnleggende idé: å gi elevene kunnskaper om det mylder av religioner, livssyn og etiske oppfatninger som finnes både i verden og i Norge. Disse kunnskapene skal hjelpe dem til å orientere seg, søke mening og sannhet i sin egen tilværelse og gjøre etisk bevisste valg.

Dette grunnleggende perspektivet kombinerer både kunnskaps-, holdnings- og ferdighetsmålene i læreplanens felles mål for faget. Særlig har denne innfallsvinkelen som hensikt å stimulere *det meningssøkende menneske*. Dette kommer tydelig fram i bokas innledning og avslutning, men også underveis i framstillingen, og etter hvert kapittel, der det finnes tekster og oppgaver som utfordrer til refleksjon, drøfting og engasjement.

Religion og livssynskunnskap

Denne delen er skrevet av Harald Skottene, lektor ved Grefsen videregående skole i Oslo. Han har i flere år drevet med aktivt utviklingsarbeid innen religionsfaget.

Denne delen gir en grundigere presentasjon av faget enn det som har vært vanlig. Presentasjonen tar utgangspunkt i en beskrivelse av den kulturelle og religiøse situasjonen i Norge som elevene kan identifisere seg med.

Delen inneholder tre kapitler. «Religioner og livssyn i verden og i Norge» gir en

oversikt over utbredelsen av verdensreligionene og beskriver Norge nøyere som et kristent, sekularisert og postmoderne land. Denne beskrivelsen danner bakgrunnen for «Mål og metode i religionsfaget». Her blir fagets innhold presentert i nær tilknytning til læreplanen og de konkrete religiøse og livssynsmessige forholdene i Norge og i verden. Det siste kapitlet «Hva er religion og livssyn» gir nødvendige definisjoner og forklarer de grunnleggende begrepene for arbeidet med faget. De religionsfenomenologiske grunnbegrepene blir knyttet nært opp til elevenes virkelighet, og ikke til fjerne og eksotiske naturreligioner som ofte har vært tilfellet.

Levende ikke-kristne religioner

Del 2 er skrevet av Jan Opsal, som er amanuensis i religionsvitenskap ved Misjons-høgskolen i Stavanger. Han har særlig arbeidet med islam og nyere religiøsitet.

Læreplanen forutsetter at elevene skal kjenne til fire religioner. Islam og jødedom er obligatoriske. Videre er det ett bundet valg (mellom hinduisme og buddhisme) og ett fritt valg (en fjerde levende religion eller nyreligiøs retning).

Boka gir tre alternativer til det siste valget: Nyreligiøsitet, sjamanistiske naturreligioner eller den av religionene hinduisme/buddhisme som ikke ble valgt i første omgang. Kapitlet om nyreligiøsitet er lagt opp slik at en kan velge deler av dette stoffet.

Det er lagt vekt på å presentere den enkelte religionen ut fra sin egenart. For at egenarten skal komme til sin rett, er det ikke brukt en felles oppbygning på kapitlene. Dette ville lett blitt en tvangstrøye. Disposisjonen for hver enkelt religion er valgt ut fra religionens særtrekk og historie.

Det er også lagt vekt på å presentere religionene som levd liv. For å unngå en tung historisk framstilling, begynner hvert kapittel med et aktuelt perspektiv på religionen, og dette gir også et startpunkt for gjennomgangen av stoffet.

Islam har fått størst plass, i tråd med læreplanens anvisning. Dette gir mulighet til en forholdsvis grundig gjennomgang av religionens praksis, lære, historie og mangfold. Nyreligiositet har også fått stor plass. Dette er et svar på sterke signaler fra elever og lærere. En rekke nyere religiøse retninger og fenomener blir behandlet her, som Jehovas vitner, New Age, astrologi, Transcendental Meditasjon og satanisme. Kapitlet om sjamanistiske naturreligioner har et internasjonalt perspektiv fordi disse religionene har vært viktige inspirasjonskilder for nyreligiositet. Men det er også viktig at vi på denne måten får tatt opp samisk religion. Under hinduismen fokuseres det på sjelens seier over kroppen, under buddhismen på den stadige forandringen som uttrykk for lidelse og på veien ut av lidelsen. Presentasjonen av jødedommen knyttes til jødernes identitet som det utvalgte folket.

Religionenes opplevelsesdimensjon (de estetiske og emosjonelle dimensjonene) kommer fram både gjennom læreboktekstens beskrivelse av religionene som levd liv, og ikke minst gjennom den integrerte bruken av bilder, hvor for eksempel religiøs kunst og arkitektur blir presentert.

Kristendommen

Kristendomsdelen (del 3) er skrevet av Bjørn Myhre og Arna Østnor, som begge er lektorer ved Berg videregående skole i Oslo. Østnor er også øvingslærer, og Myhre underviser i didaktikk for religionsfag og filosofi.

Presentasjonen av kristendommen har ut fra læreplanen to perspektiver. Kristendommen er den dominerende religion i vår egen kulturtradisjon, og det er derfor viktig for elevene å bli kjent med kristendommen som *kulturfaktor*. Dermed er kristendommen ut fra sin egenart en *åpenbaringsreligion* som blir presentert som levd liv.

Bibelen har stor plass i læreplanen, og den blir presentert som en *fortelling* som strekker seg fra urhistorie til endetid. De ulike

skriftene og skriftgruppene blir behandlet som elementer i denne store fortellingen. Samtidig får elevene innblikk i de ulike skriftenes svært forskjellige karakter og tilblivelseshistorie.

Bibelen har også en *virkningshistorie*. den har mer enn noen annen bok hatt innflytelse på religiøst liv, samfunnsliv og kultur i vår del av verden. Et eget kapittel er viet denne virkningshistorien. Forfatterne har valgt å ta fram ulike personer fra kirkehistorien for å belyse Bibelens rolle i fromhetsliv og livstolkning. Med dette grepet får en fram det religiøse livet som levd liv. Innflytelsen på litteratur, musikk, bildende kunst og arkitektur blir også behandlet.

I tros læren benyttes de tre trosartiklene som en grunnstruktur, samtidig som bibeltekster benyttes for å gi framstillingen et sentralt innhold.

Kristen etikk har fått et forholdsvis kort kapittel hvor det spesifikk ved kristen etikk er framhevet. Etikken behandles ellers i en bredere sammenheng i den siste delen.

Konfesjonskunnskapen tar for seg den romersk-katolske kirken og de ortodokse kirkene, samt reformasjonen og nyere protestantiske kirker. Her er det lagt vekt på å få fram den enkelte kirkens særpreg.

Filosofi og livssyn

Den siste av fagets tre hoveddeler har fått to deler i boka. Begge er skrevet av Gunnar Heiene, som er professor i etikk ved Menighetsfakultetet i Oslo.

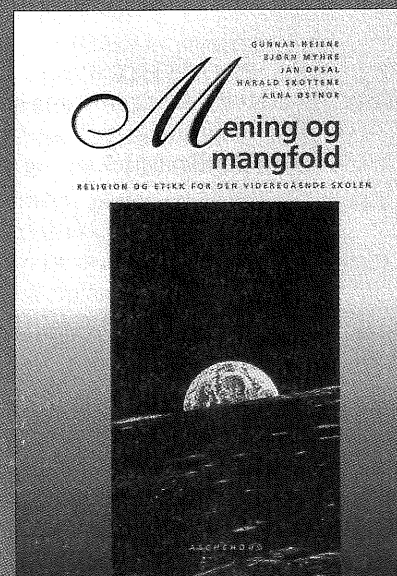
I del 4 blir det lagt størst vekt på humanismen. Det blir gitt eksempler på filosofer og tenkere som kan kalles humanister eller har påvirket humanismen. Blant annet presenterer forfatteren renessansehumanismen og behandler forskjellen mellom religiøs og sekulær humanisme, som i vår sammenheng er kjent som humanetikk.

Naturalisme og totalitære ideologier får også egne kapitler. Naturalismen får et historisk perspektiv med antikk naturfilosofi og aktualiseres med eksempler fra sosialdarwin-

Ny læreplan fortjener ny lærebok

Mening og Mangfold

Tradisjonen fra
VEIER OG VISJONER
lever videre - tre av forfatterne
har sørget for å ta vare på
det beste

Lærebok kr 395,-
Ressursperm kr 743,-

Forfattere:

Gunnar Heiene, Bjørn Myhre,
Jan Opsal, Harald Skottene,
Arna Østnor

Tydlig strukturering av stoffet:

- Menneskesyn, virkelighetsoppfatning og etikk går som en rød tråd gjennom framstillingen av stoffet
- Innledninger til hvert kapittel som forklarer oppbygningen
- Repetisjonsspørsmål og drøftingsoppgaver
- Sammendrag
- Systematisk opplegg for sammenligninger av ulike religioner og livssyn
- Omfattende stikkordregister

Ny ressursperm:

- Til MENING OG MANGFOLD er det laget en innholdsrik ressursperm med bl.a. utfyllende stoff, undervisningsopplegg og fargetransparenter

HASCHEHOUG & Co
1872 • 1997 125 år

nisme og sosiobiologi. Dermed får en fram at det er ulike naturalistiske forståelser av virkeligheten og mennesket, både mekanistiske, biologiske og sosiologiske.

I forbindelse med totalitær tenkning blir det gitt en generell innføring i fellestrekk ved disse ideologiene, før marxisme og nazisme/fascisme presenteres i sine ulike former.

Etikk

Heiene deler etikkdelen (del 5) i to: grunnlagsetikk og områdeetikk. Med utgangspunkt i konkrete eksempler tar grunnlagsetikken for seg sentrale etiske begreper, etiske modeller (tilnæringsmåter) og stiller spørsmålet om hva som skal til i en etisk refleksjon.

Områdeetikken tar opp fire temaområder: bioteknologi, liv/helse/død, miljøvern/forbruk/global rettferdighet og til sist samliv og sex. Alle disse fire er sentrale i den virkeligheten som omgir elevene, og de er illustrert med konkrete situasjoner som elevene kan ta stilling til.

I forbindelse med bioteknologien legges det særlig vekt på å vise hvordan en kan anvende stoffet fra grunnlagsetikken. Ellers er det lagt vekt på arbeidet med å finne allmenngyldige etiske normer som kan begrunne ansvar og etiske valg.

Mening og mangfold.

Del 6 har fått samme tittel som boka, etter som denne delen skal trekke linjene sammen i de grunnleggende eksistensielle spørsmålene. Denne delen er skrevet av Jan Opsal.

Sammenligningsperspektiver har fått stor oppmerksomhet her. Derfor er det naturlig at også sammenligningsoppgaver og prosjekt-oppgaver er knyttet til denne delen. Meningen er at denne delen skal være en bruksdel i samspill med bokas øvrige deler.

Ressursperm

Til boka blir det også laget en ressursperm med forslag til undervisningsopplegg, farge-transparenter og utfyllende tekster og oppgaver.

BOKMELDINGER

Kampen for menneskeverdet

Human-Etisk Forbund tok i 1994 initiativ til å opprette en prosjektgruppe som ble kalt «Kampen for menneskeverdet». «Målet var å danne en allianse- på tvers av øvrige uenigheter- for å møte den aktuelle utfordringen som den økende trusselen mot menneskeverdet representerer.» Med i gruppa ble, foruten Human-Etisk Forbund selv, Det mosaiske trossamfunn, Norges Kristelige Studentforbund og Unge Katolikkers Forbund. Resultatet av prosjektet foreligger nå i form av en bok, et elevhefte og en lærerveiledning, alle med tittelen *Kampen for menneskeverdet. Livssynene i møte med fremmedhat og ekstremnasjonalisme*. Dette materialet utgjør et verdifullt bidrag til undervisningen i religionsfaget, ikke minst i lys av en del av de forandringene som den nye Læreplanen innebærer for faget:

* *Menneskesyn* framtrer som en sentral kategori både i studiet av religionene og livssynene selv (jf. hovedmomentene 1b, 2b, 2f, 4b, 5b og c), og i sammenlikningen mellom dem (jf.5e).

* *Menneskeverd og likeverd* framholdes som grunnleggende verdier for drøfting av etiske spørsmål (jf.6b).

* *Dialog-tanken* framheves som viktig i behandlingen av eksistensielle og etiske spørsmål (jf. siste felles mål og 6c).

* *Prosjektarbeid* skal kunne nyttes som metode i religionsfaget selv, og i samarbeid med andre fag.

På alle disse feltene vil stoffet i *Kampen for menneskeverdet* gi god hjelp. Hovedboka inneholder til sammen elleve bidrag og er delt i tre deler: Første del rommer vesentlig sosialantropologisk og statsvitenskapelig

stoff som forklarer framveksten av og særpreget ved ekstremnasjonalismen. Mange av bidragene her er til å få forstand av, men de som fra religionsfaglig synsvinkel er de mest interessante, er Harald Ofstads artikkel «Fascismens og nazismens menneskesyn» som i kortform gir kjernen i hans doktoravhandling «Vår forakt for svakhet», og Nora Ahlbergs bidrag om «Religion, majoritet og minoritet» som på en overbevisende måte gjør rede for religionens dobbeltfunksjon i samfunnet: frigjøring og undertrykkelse.

Andre del av hovedboka inneholder bidragene fra hvert av de livssynene som er representert i prosjektgruppa: Terje Emberland skriver om «Det fascistiske livssyn og humanismen», Michael Melchior om «Menneskeverdet i jødisk perspektiv», Rolf Bowitz om «Katolsk menneskesyn», mens Inge Lønning står for det lutherske innslaget med artikkelen «Likeverd og like rettigheter En kristen tolkning av menneskerettighetstanken».

Boka avsluttes så endelig av en tredje del som inneholder bidraget fra den ene av bokas to redaktører, Lars Gunnar Lingås: «Menneskeverd og etikk Ulike oppfatninger, felles verdi».

Alle disse artiklene rommer mye interessant stoff som viser hvordan de ulike livssynene som kommer til orde her, samler seg om menneskeverdet som en overordnet verdi, samtidig som dialogen mellom dem også rommer spenninger og uenighet om begrunnelsen for denne verdien.

Elevheftet er det den andre av hovedbokas redaktører, Hans Morten Haugen, som står hovedansvarlig for. På 33 sider er stoffet her ordnet i fem hovedkapitler: «Nynazisme og

ekstremnasjonalisme» og «Vi og de andre» som er samfunnsvitenskapelig orientert, og «Livssyn og menneskeverd», «Ettikkens grunnlag» og «Hvordan skape en moralsk politikk?» som gir det religiøse og etiske stoffet. Heftet er rikt illustrert med bilder og utfyllende rammetekster, og etter hvert kapittel følger oppgaver til diskusjon.

Lærerveiledningen, som også Hans Morten Haugen står bak, tar utgangspunkt nettopp i disse oppgavene og vil gi læreren hjelp til klassediskusjonen ved å peke på en del momenter som kan være relevante i sammenhengen.

Samlet sett har initiativtakere, bidragsytere og forlag gjort en jobb som de har all ære av. De gir leserne god innsikt i hva som skaper grobunn for ekstremnasjonalismen i samfunnet, og dermed også grunnlag for å bekjempe den. Samtidig viser de også på en overbevisende måte hvordan man fra ulike ståsteder kan stå sammen for å verne om alle menneskers likeverd. Dette er kunnskaper og holdninger som er viktige å ta med seg, ikke minst inn i en skolesammenheng.

Likevel er det nettopp ut fra et pedagogisk grunnlag det også kan reises innvendinger mot det materialet som her er presentert:

Tilnærmingen til stoffet er såpass avansert og intellektuelt preget at mange elever vil ha vanskeligheter for å følge med hele veien. Et problem er det også at det i elevheftet flere ganger henvises til hovedboka, som jo elevene ikke har, og som gjennomgående også er så vanskelig skrevet at de fleste ville falle av lasset hvis de fikk prøve seg på den.

Også rent praktisk vil kanskje mange oppleve bruken av elevheftet som noe problematisk. Det samfunnsvitenskapelige stoffet her hører hjemme i samfunnslærefaget,

eventuelt i 2SK, i 2.klasse, mens de etiske og religiøse problemstillingene jo først tas opp for alvor i 3.klasse. Løsningen kan da være et tverrfaglig prosjektarbeid i 3.klasse mellom religion og nyere historie, men problemet med denne løsningen er at vinklingen i heftet mer er samfunnsvitenskapelig enn historiefaglig orientert.

Religionsfaglig kan det endelig innvendes at ikke islam er tatt med som samtalepartner og bidragsyter. Begrunnelsen som gis for dette er dels knyttet til vanskelighetene med å finne egnede representanter for denne religionen i Norge, dels til ønsket om å ta utgangspunkt i «den norske historiske arv» for å møte «den flerkulturelle utfordringen», som da blant annet islam representerer. Det spørs vel likevel om ikke materialet – betraktet som grunnlag for religionsundervisning – hadde vunnet på å reflektere også muslimske synspunkter på menneskeverd og menneskerettigheter. Det er jo ikke minst her det brenner når norske elever tar stilling til denne religionen, og da hadde det vært interessant å lese også hva muslimene selv hadde å si om saken.

Disse innvendingene til tross: Hovedboka anbefales på det varmeste for både religions- og samfunnfaglærere, og skolen bør også kjøpe inn et klassesett av elevheftet – til bruk i *Kampen for menneskeverdet*.

Hans Morten Haugen og Lars Gunnar Lingås (Red): *Kampen for menneskeverdet Livssynene i møte med fremmedhat og ekstremnasjonalisme*, Oslo 1996, Universitetsforlaget, Kr.128,-

Hans Morten Haugen: *Elevhefte og Lærerveiledning*, Oslo 1996, HUMANIST FORLAG AS, Kr.498,- for klassesett på 25 eks., inkl. en lærerveiledning

hs

Humaniora-dagene revisited: Europa og Middelalderen

Et lite forlag, Sypress, har vært så heldige å få rett til å utgi foredragene fra Humaniora-dagene ved Universitetet i Oslo. De har uten tvil interesse for religions- og kristendoms-lærere som ønsker å holde seg bredt orientert. I 1995 stod Europa i sentrum under tittelen *Gobelin Europa*, og i 1996 var temaet *Nytt lys på Middelalderen*, og og foredragene er samlet i to bind under samme titler. *Gobelin Europa* – med undertittel *søkelys på europeisk kultur* – består av 25 korte og poengterte artikler. Hovedaksen er kultur-møtet, litterære møter: Dante i vort Europa (Lone Klem), Shakespeare og Europa (Kristian Smith), Goethe og Europa (Åse Marie Nesse) etc. Videre det norske og Europa med eksempler fra musikken: om Grieg, Valen og Nordheims forhold til det europeiske. Av spesiell interesse for religionslærere er en stor artikkel om norske stavkirker og sammenheng med europeisk tradisjon av Signe Horn Fuglesang. Her finnes også nydelig billed-dokumentasjon. Videre skriver Trond Berg Eriksen om kristendom og hedendom hos Augustin, Magnus Rindal skriver mer generelt om møtet mellom hedendom og kristendom i Middelalderen. Bosnia som kulturelt møtested er Svein Mønneslands tema – her er ikke minst de mange religiøse møtene sentrale. Som interessant for religionslærere vil jeg også nevne artikler om islams syn på Europa i Middelalderen (James Montgomery) og i moderne perspektiv (Gunvor Mejdell).

I 1996-boken med temaet *Nytt lys på Middelalderen* er det også viktig stoff for religionslærere. Den femte og siste bolken heter Tro og tanke. En artikkel av Gunnar Danbolt om Middelalderens mentalitet er av særlig interesse for religionslærere i videregående skole fordi den gir en fascinerende fortolkning av den bibelske fortelling (pkt. 3a i den nye religionsplanen). Ellers er det stoff om de første kirkene av Hans Emil Lidén (også her flott billed-dokumentasjon), en egen artikkel om Maria-kirken i Oslo (Randi Horgen), om døden i Middelalderen (Sverre Bagge), om folketradisjoner etter Olav den Hellige (Knut Aukrust). Det er også tekster av Alkuin (kilder til vikingraidedet ved Lindisfarne, men også prekenutdrag som viser kristendomsoppfatningen).

En artikkel om Middelalderen og forskningsmyter ved Kristin B. Aavitsland burde også være av interesse for religionslærere. Alt i alt i bøker som kan berike religions- og historieundervisningen. Dessuten: Trykkingen er utført i Slovenia, og sjelden så en så vakre bøker.

Lars Martin Fosse (red.): *Gobelin Europa – Søkelys på europeisk kultur*, Oslo 1966, Sypress forlag.

Jørgen Haavardsholm (red.): *Nytt lys på Middelalderen*, Oslo 1997, Sypress forlag. Priser ikke oppgitt.

bm